

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Koldingbogen

FREM TIDS HUSE

Kunsten ved alt byggeri består i at foregribe udviklingen at bygge, ikke huset af i dag, men huset af i morgen. PN fremtidshuse er bygget på sociologers og arkitekters prognoser om familiens boligbehov i kommende årtier. Derfor er PN huset en værdifast investering og lige moderne om 20 år, som det er i dag. De vælger rigtigt, når De vælger PN huset.

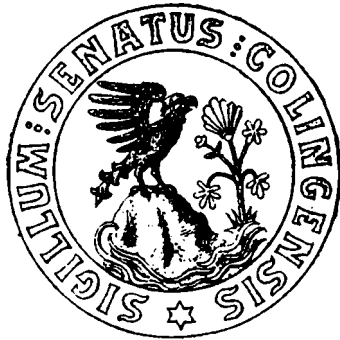
PETER NIELSEN

KOLDING . SØNDERGADE 13 A

TLF. (05) * 52 35 99

3. årgang. 1972.

Koldingbogen

En glemt idyl: Marielund.
Glimt fra de gamle sommerrevyer.
De gamle håndværkerlaug. Snedkerne.
Kolding skifter ansigt.
Den hemmelige klub "Den røde time".
Minder fra det gamle Seest sogn.
Fru Jyttes kapløb med kirkeuret.
Lige ned ad gaden.
Luseby, Katsund og Sviegade.
Det byhistoriske arkiv i Kolding.
Aalestangernes sangforening.
Stadens porte.

Koldingbogens forlag. - Udgiver: Axel Andersen. Redaktion og ekspedition:
Fynsvej 52, Kolding. Telefon 52 60 33. Girokonto 17 62 69.

Tilskyndet af den store interesse, der er vist de to første udgaver af KOLDINGBOGEN 1970 og 1971 kommer her den tredje - og forhåbentlig ikke sidste - i rækken. Der er stadig et stort ikke offentliggjort materiale at øse af, og flere koldingborgere har allerede nu givet tilsagn om bidrag til næste års KOLDINGBOG. Foreløbig vil jeg her rette en tak til de mange, der har sendt bidrag til bogen, fortrinsvis gennem et omfattende billedmateriale, hvoraf kun en del har kunnet få plads i år. Det er mit håb, at emnevalget stadig må være så alsidigt og interessant, at det kan blive en inspiration for den enkelte koldingenser til stadig at interessere sig for sin bys begivenhedsrige fortid og ikke mindre dens fremtid.

Kolding, oktober 1972.

*Et skygget hegn mod solens brand,
en spejlblank sø nær fjordens strand,
et fredet indelukke
langs bøgekædte banker:
der sætter kilden fin musik
til søn- og hverdagstanker -
en sjælens fred, en hjertets ro,
her i din drømmeriske bo
med ly og læ i stormens stund
og lystigt pip fra fuglemund,
Marielund!*

*Her sladrer uden argelist
bogfinken med os fra sin kvist
og nipper brødet krummer
af hvide jomfruhænder.
Her hviskes på den skjulte bænk,
når månen nyet tænder.
I kvæld, ved gry, af store, små
louprises du, din sø, din å,
din kilde fra den dybe grund,
din fryd så mangen festlig stund,
Marielund!*

*Ja, her fandt mangen ensom ro,
og her blev mangt et par af to,
og mange hviletimer
blev her til arbejdsdage.
I stilhed udsås lykkens frø,
hvoraf vi frugt skal drage -
og hvo, som fra den snøvre mur
gik her sin friske morgentur,
vil mindes dig i sliddets stund
og takke dig med hånd og mund,
Marielund!*

*Og skulle jeg - fra storm på sø
og storm i livet - til at dø
en udvalgt plet mig søge,
en havn for trætte tanker:
da drejed' her jeg skuden ind
og strakte mine skanker.
Men først tog jeg ved bordet plads,
bad Bølling fylde mig mit glas,
og drak med ham, af hjertets grund
din skål til bægrets blanke bund,
Marielund!*

Holger Drachmann.

Maj 1894 - juli 1895.

I Vejle Amts Aarbog for 1929 bringes en topografisk skildring af Kolding og omegn af professor E. G. Tauber, der var rektor ved Kolding Latinskole fra 1812 til 1822, og i denne skildring giver han luft for sin begejstring over en vandring fra Bramdrup til Kolding, navnlig over de pragtfulde partier, den lange erosionskløft danner. »Det er en yndig lystvandring,« siger han. »Ingen egn er retteligen rigere på smukke dale end denne. Man vandrer en halv times tid gennem den vilde, romantiske skovegn og støder derpå på tvende småsøer, der gemmer vandbeholdningen for Skovmøllen. Nedgangen til denne er malerisk skøn. Og så gives der på hele vandringen mange afvekslende genlyde, især fra skoven fra søens anden side.«

Det lød jo vældig forjættende, og det kan vel i den forbindelse nok forekomme mærkeligt, at der skulle gå næsten 40 år, før byens borgere fandt ud til disse skønheder. Og det skyldtes endda kun et rent tilfælde at det skete, nemlig fordi Kolding borgerlige Skydeselskab ledte efter en egnet plads til skydebane. Det havde man savnet i mange år, og den årlige festskydning 3. pinsedag var hidtil blevet holdt på åbne pladser i byen eller dens omegn, som regel på byens reberbaner. Det var i længden utilfredsstillende, både hvad pladsforholdene angik, og vel også i nogen grad faretruende for de omkringboende, som med angst og bæven så hen til denne dag, hvor der blandt skydebrødrene ofte kunne herske en ret løftet stemning, og der derfor kunne være fare for, at kuglerne ramte et godt stykke ved siden af skydeskiverne.

Så skete det imidlertid, at ejerne af Skovmøllen, H. W. Meyer og Møller Petersen, kom skytterne til hjælp og ved en generalforsamling i 1851 overlod selskabet den del af skoven, som senere blev til »Marielund«, nærmere betegnet fra skovens indgang og ud til grundstenen. Selskabets problem syntes dermed løst. Byens borgere kunne atter vove sig udendørs 3. pinsedag. Af taknemlighed for denne gave døbttes skoven »Charlottenlund« – efter købmand Meyers hustru Charlotte Meyer. Der opførtes en pavillon, hvis facade var noget i retning af græsk stil med en frontispice båret af søjler og med rhombeformede vinduer. Den eneste gene ved pavillonen, der var opført af træ, var, at man af hensyn til brandfaren ikke måtte have åben ild, og af samme grund opførtes så mellem skovens indgang og pavillonen et skur med et komfur. Dette måtte frit benyttes af selskabets medlemmer, når de havde skovtur. Indgangsporten, der var bygget ganske som »de røde porte« i Dyrehaven, bar indskriften: »Charlottenlund« – og på indersiden:

*Farvel, I bort nu fra min skygge drage,
min tid er kort, kom derfor snart tilbage.*

Det gik godt i lang tid, men i 1867 havde selskabet nogle tvistligheder med ejerne, og da problemerne til sidst syntes næsten uløselige, søgte selskabet efter en anden plads til sit formål. Det traf sig nu så heldigt, at »Skytteforeningen«, som benyttede en skydebane ude i Munkensdam, netop på dette tidspunkt var på falittens rand. Man havde påtaget sig langt større forpligtelser, end

En glemt idyl:

Marielund

Pas godt på Deres Slotspilsner...

Deres øl, så lad være med
straks at hidse Dem op.
Sæt Dem i hans sted. Og
bestil en ekstra Slotspilsner
til Dem selv.

Be' om en ægte jysk
SLOTSPILSNER

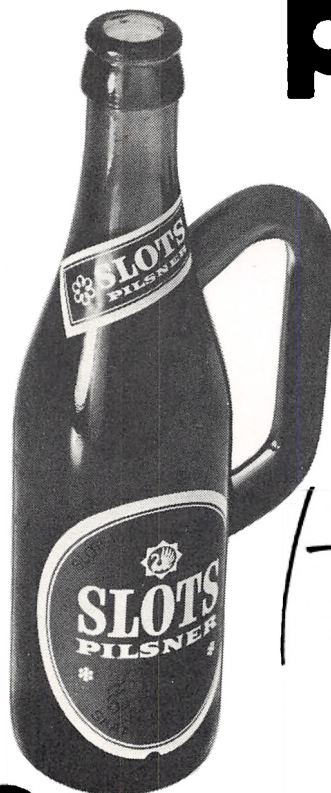
Her i Jylland har vi aldrig
været bange for at lade
fremmede få del i vore
glæder.

Vi har ladet fynboer få
lov til at bestige Himmels-
bjerget – vi har set gennem
fingre med, at lolliker og
falstringer tog bad i
Vesterhavet – og vi er
endda gået med til, at
enkelte af vore dejlige
piger har giftet sig med
københavnere.

Nu er de imidlertid også
begyndt at få kig på vores
øl. Og det kan godt være
lidt generende.
Men bær over med dem.

Det er jo ikke hver dag,
de kan få en herlig frisk
Slotspilsner, brygget på
gammel jysk maner.
Så når De kommer ud for,
at en fremmed snupper

Slots pilsner

*(-made in
Kolding!)*

MARIELUND

man kunne magte, og enden blev, at »Det borgerlige Skydeselskab« købte konkurrenten ud og overtog skydebanen – hvor selskabet i øvrigt stadig huserer 3. pinsedag. Dermed var dets saga i »Charlottenlund« endt. Besøget i skoven døde hen, og veje og gangstier groede til. Skoven blev igen, som Tauber havde beskrevet den, »vild og romantisk«. I almindelighed regnedes det for en for lang spadseretur derud – byen var jo kun lille og vejene derud temmelig miserable.

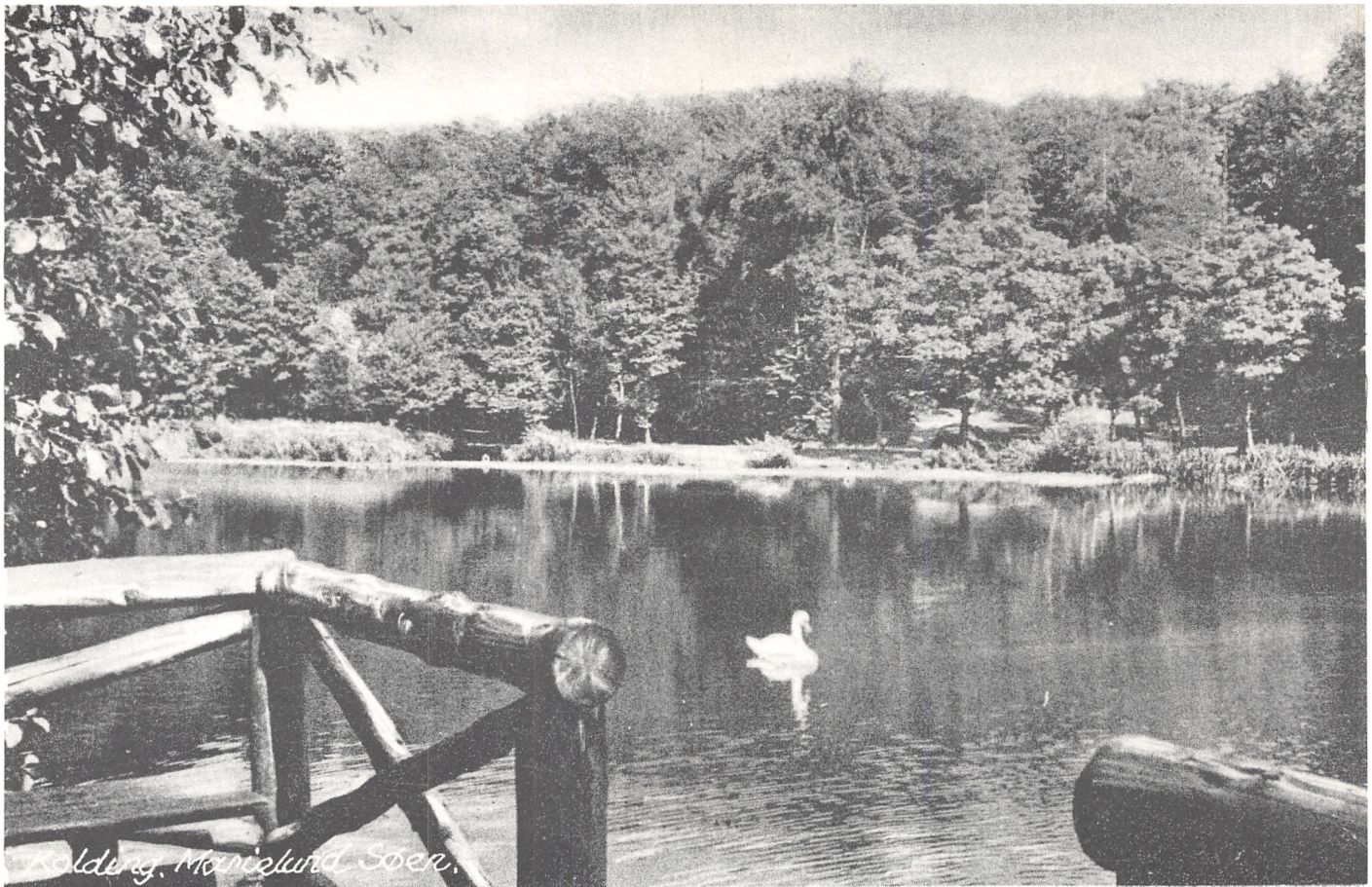
Efter nytår 1873 begyndte imidlertid det gamle »Forskønnelsesselskabet for Kolding og Omegn« at interessere sig for skoven. Hidtil havde man foruden denne udflugtsmulighed nærmest kun haft »Grams Rolighed« bag Slotssøen, men efter at gamle kancelliråd O. F. Kralund, som nu var ejer af skoven, havde skænket hele anlægget til byen, kom der fart i sagerne. Allerede den 2. maj 1873 hejstes kransen på »Marielund«s første pavillon, og den blev indviet den 13. juni samme år. Og af en af de mange sange, der blev sunget ved indvielsen, fremgik det, at lystskoven herefter bar navnet »Marielund«:

*Nu er da vor yngste, skønne gave,
skoven, døbt i dag "Marielund".
Skænket Kolding by til sommerhave
som en yndig plet i aftenstund.
Her skal venner samles i dens skygge,
her skal jages bort hver sorg og nag,
her skal være frihed, fred og hygge,
hvile efter arbejds tunge dag.*

*Her er himlen tag og træet søjle,
bøgens grønne blad et lyst gardin,
grenen dækker uden tvang og bøjle
loftet til, så lys og let og fin.
Her går dansen let igennem lunden.
fuglen sørger for et sangerkor,
stjernen tænder lys i aftenstunden,
månen bli'r en fakkellund og stor!*

Her skal være frihed, fred og hygge... Ah, ja. Det kom nu ikke helt til at slå til. Uvist af hvilken grund havde man som vært for etablissementet antaget apotekerens karl, J. C. Bølling, en vældig hyggelig og rar mand, men uden nogen som helst faglige kvalifikationer eller forudsætninger for at bestride sit hverv. Men han var en durkdreven rad, som forstod at sætte ind på et vigtigt felt, idet han omgående giftede sig med apotekerens kokkepige, som var en kunstner på sit område, hvad enten det

gjaldt frikadeller med kartoffelsalat eller det finere franske køkken. Det var et kup, så Bølling havde gode kort på hånden. Desværre var der i starten alt for lidt søgning – den ventede store tilstrømning trak ud. Bølling fandt ud af, at der måtte gøres noget, og mente det ville give stedet mere tiltrækning, hvis han fik en lirekasse derud til gæsternes underholdning. Men det var som at stikke en rød klud i næsen på en tyr – bestyrelsen gerådede i et sandt raseri og nedlagde et absolut forbud herimod. Samtidig benyttede man lejligheden til at forbyde, at der blev spillet kort derude om søndagen. Men her satte Bølling grænsen. Han mente, at det ville gå ud over hans omsætning, som i forvejen var stærkt beskåret på grund af de mange flotte svaner – søens skønne pryde, som man var så stolte af –. De åd for meget. På dette punkt måtte man fire af og dekretede, at de kun måtte få et meget lille kvantum havre. Små stridigheder, som efterhånden voksede til uoverskuelige problemer. Helt galt blev det, da selskabet allerede i 1876 ville have forpagtningsafgiften hævet fra 300 kr. til 380 kr., ja, en overgang var der åben krig mellem parterne. Først i halvfemserne kom der et yderligere

Her er "himlen tag og træet søjle, bøgens grønne blad et lyst gardin". - Et kig ud over Marielundsøen.

irritationsmoment til. Da dukkede nemlig cyklerne (Velocipederne) op, og der var jo fredeligt ude i skoven for dem, som skulle lære den svære kunst at kunne bevæge sig på to hjul. Men selskabet ville ikke ha' skovens stier og gange lavet om til cyklebaner, så der blev øjeblikkelig nedlagt forbud mod al færdsel på cykel – ganske vist med den tilføjelse: – »såfremt rytterne ikke viser tilbørligt hensyn til de gående.« Senere kom så det totale forbud. Det gjorde nogle år efter den daværende herredsfuldmægtig J. Schrøder aldeles rasende, og han klagede – dog uden resultat. Om Schrøder, som var

en lille, ret besynderlig mand, gik der et utal af historier. Han cyklede f. eks. til Paris og hjem igen, hvilket på den tid var en stor bedrift. Otto Wang beretter en anden morsom historie om ham. Schrøder, som var ungkarl, spiste på den tid fast på »Hotel Kolding«. En aften var han gået på toiletet. Det tog sin tid. En af hotellets gæster, som havde ventet længe på at komme til, hamrede i utålmodighed på døren, uden at Schrøder reagerede. Til sidste råbte han: »Sig mig – bor De her?« Hvortil Schrøder svarede: »Nej – jeg spiser her kun.« Skoven var altså igen forbeholdt de gående,

og Bølling var stadig vært i »Marielund«. Efterhånden var besøget blevet godt, der kom en masse mennesker derud. At selskabet beholdt Bølling som vært, havde sin årsag. Det var i svære vanskeligheder og havde efterhånden lånt mange penge af Bølling, som derved havde »sat sig fast«. I 1895 blev der bygget en ny og større pavillon. Der var indsendt et andragende til byens råd om lån hertil, men byrådet sagde nej. Situationen var prekær, og man måtte atter ty til Bølling, som havde skillingerne og lånte selskabet yderligere 7700 kroner. Det var mange penge i de tider.

Send

Koldingbogen

til slægt og venner i ind- og udland!

Kom med adressen, vi ordner gerne forsendelsen!

JOHS. BARKHOLTS BOGHANDEL

TELEFON * 52 15 33 . JERNBANEGADE 1A . 6000 KOLDING

En søndag eftermiddag i "Marielund" i tyverne. Fuldt både ude og inde - man skulle være på tærne for at få en siddeplads. I baggrunden skimtes den store musiktribune af glas, hvorfra der eftermiddag og aften optrådtes

Ikke alene om sommeren var »Marielund« et paradys for naturelskere, også om vinteren, når sneen havde pudret skovens træer, var der skønt, og når frosten havde bundet vandene, var Marielundssøen den ideelle skøjtebane, skærmet og lunet af træerne mod den skarpe blæst. Bølling var en dygtig ismester – han sørgede for, at den midterste del af søen (den nærmest restaurationen!) var fin – der blev fejlet rent for sne flere gange daglig, og var isen nogle steder lidt knudret, sørgede han for, at den blev overrislet, der blev pyntet op med flag og vimpler – og da det elektriske lys jo endnu ikke havde holdt sit indtog derude, oplystes isbanen med fakler. Det så meget malerisk ud og gav en fornemmelse af varme. Men der var jo – hvad Bølling også havde regnet med – trods alt mange, der knagfrøs, og så tyede de op i restaurationen, som var pyntet med gran og flag. Et par ganske små kakkellovne var fyldt med kul, og der var meget varmt i de små lokaler med de røde plydses sofaer og de tunge portierer med klunker. Klunker var der overalt. Det var ikke småting, der blev drukket af kaffepunch og romtoddyer. Kaffepunchene kostede 10 øre, toddyerne 12–15 øre efter størrelsen. Damerne drak kaffe med Caloric – store glas for 12 øre. Og det blev ved til langt efter midnat. Fra sådan en skøjteaften i »Marielund« fortæller Otto Wang om følgende oplevelse:

»Det var en af disse aftener i »Marielund« – jeg tror, det var i 1902 eller 1903 – jeg første gang så en Fonograf. En agent havde hele dagen løbet fra dør til dør i Kolding for at sælge dette nye vidunder: en tale- og syngemaskine, uden at have solgt en eneste maskine. Apparatet var jo også dyrt, det kostede 100 kroner, og valserne, runde, ovenud skøre voksvalse, kostede 8 kroner – men så kunne de til gengæld også både tale og syng og lave musik, som agenten sagde. Efter den forfærdelige dag uden salg, tyede han hen på aftenen ud til »Marielund«, og med værtens tilladelse satte han sin maskine i gang. Jeg var målløs, og det var alle vi, som hørte den, for fra den runde, gule voksvalse kom der menneskelig forståelig tale og sang og musik. Hvad en moderne radiolytter eller LP pladespiller af i dag ville have sagt til den koncert, er ikke til at vide. Men dengang var det ret og slet vidunderet. Vi hørte Sousa-marcher og Frederik Jensens og kejser Wilhelms stemmer ... vi var musestille som folk i Kølner Dom og glemte verden udenom os. Agenten solgte ni maskiner den aften, og han drak sig fuld og tøsset i Caloric. Hele dette sceneri – skøjteløb og dans i »Marielund« i fakkelskær, fonografens skratten og Bølling, der gik rundt og serverede kaffepunch i brogede kludsko – var aldeles uforglemmeligt.«

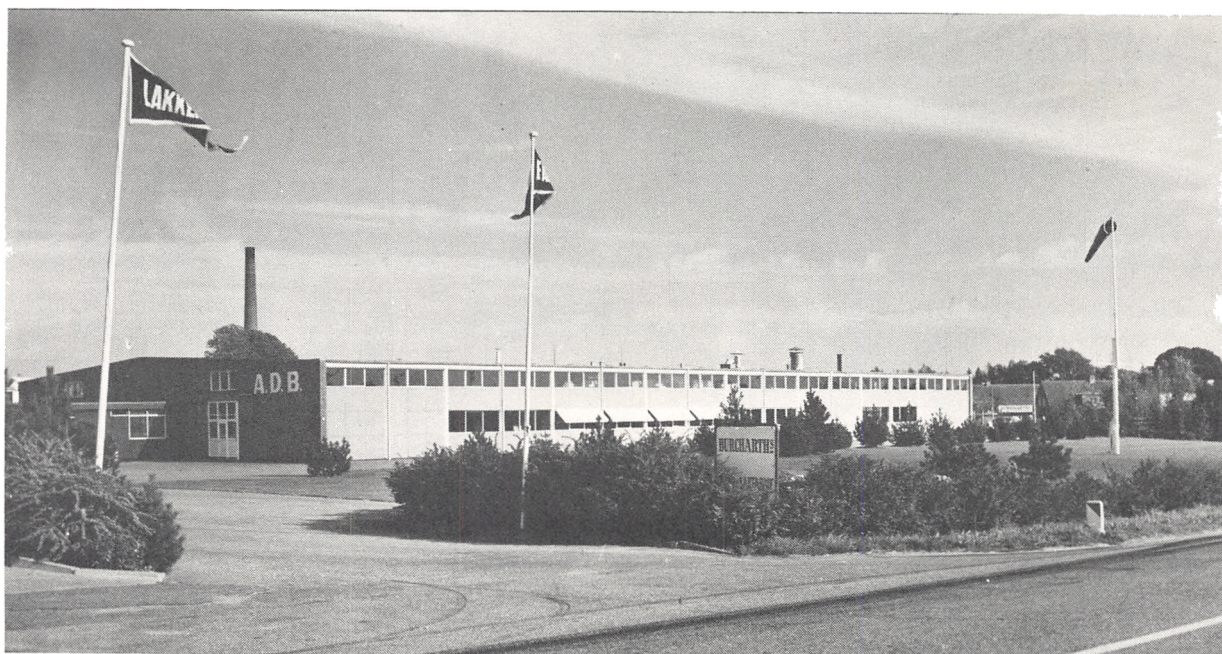
Blandt »guldaldertiden«s mange berømt-

heder var også vor store digter og maler Holger Drachmann. Han havde – uvist af hvilken grund – fattet venskab for Bølling og boede flere gange som gæst derude. Han var meget betaget af stedets skønhed og ro og gav udtryk for sin begejstring herover i et digt om »Marielund«. Originalen findes i museet på Koldinghus og gengives omstående. I skoven findes også neden for den nu fjernede pavillon et stort træ, der har fået navnet »Bøllings eg«, antagelig plantet under et af Drachmanns mange besøg, ligesom der oppe ad skrænten for enden af søen findes en »Drachmanns bæk«, hvor digteren dengang med den spæde bevoksning har haft en storslået udsigt. Man kan også levende forestille sig den gamle kæmpe siddende i restaurationen i den røde plydses under petroleumslampens skær sammen med Bølling, rørende med glaspinden i de store, dampende toddyglas, mens aften-solen forgyldede træerne udenfor.

Ti år senere, skriver Otto Wang, trak Bølling sig tilbage som en velhavende mand. Den ganske jævne mand, den forhenværende apotekerkarl uden ringeste uddannelse, Drachmanns personlige ven, var i sandhed noget ud over det almindelige. I en tid, hvor restaurationspriserne var en brøkdel af, hvad de er i dag, sad han i godt 30 år i en lille skovpavillon med 5–6 måneders »sæson« og tjente en formue. Men ser man imidlertid på datidens forhold, for-

INDUSTRIMALING

LUFT- OG OVNTØRRENDE
TIL ALLE FORMÅL INDENFOR
METALINDUSTRIEN

FARVER OG LAKKER GENNEM MERE
END 100 ÅR

BURCHARTHS
FARVE- & LAKFABRIK A/S Bramdrupdam
6000 Kolding

Telefon (05) 52 81 00

stås det bedre. Kolding var kun en lille by, og det var før bilernes tid. Fjordbådene sejlede ganske vist til Christiansminde, Løverodde og Fængø – men Bramdrup skov og i særdeleshed »Marielund« var »hele« Koldings udflugtssted. Folk gik tur i skoven om eftermiddagen og om aftenen, og endte oftest ved en kop kaffe hos Bølling. Hvilket evigt pulserende liv, der rørte sig derude fra først i april til sidst i oktober, gør man sig intet begreb om i dag, hvor der er så meget, der kalder. Og på de store aftenner, hvor der var koncert af Fredericia regimentsmusik eller af Lomholts orkester, var hele Kolding på benene. I den store, overdækkede dansestrade gik dansen til midnat. Oppe foran den store terrasse, uden for pavillonen og inde i lokalerne og i de store, åbne verandaer var der overfyldt. Det kunne minde om folkelivet en sommersøndag aften i »Tivoli«.

Vi når så frem til år 1910, hvor Bølling er rejst og en ny vært antaget. Nu er der opført en ny, stor musikpavillon af glas efter internationalt mønster, som indvies af musikdirektør P. Madsen Lomholt. For at sikre sig en arbejdsplads til sine musikere, tilbyder han at give 7 (syv) koncerter med 16 mands besætning og derefter spille til dansen i dansepavillonen for et beløb af 435 kroner. Det er næsten, hvad en »hyggepianist« i dag kan tjene på én aften – i hvert fald nemt på to. Det fortæller jo også lidt om, hvilke små omkostninger, man lidt om, med hvilke små omkostninger man kunne drive restaurationsliv i gamle dage. Fra ca. 1910 til sidst i tyverne var »Marielund« koldingens mest yndede udflugtsmål. I mange år var der åbent både sommer og vinter, utallige foreningsfester har været afholdt her, og sommereftermiddage og aftenner var både restaurant og terrassen tæt besat. Der var fast orkester og hver aften solistotræden.

Naturelskeren bogtrykker V. Schæffer nyder udsigten over søen fra Drachmanns bæk.

Gennem årene har det idylliske sted haft skiftende værter, som hver især har bevist deres faglige dygtighed. Men det var ikke nok. Publikum svigtede. Tiderne ændrede sig. Efter krigen blev vi et kørende folk, og da var afstanden til »Marielund« for kort at køre – og for folk med bil for langt at gå. Og nu er det endt med, at pavillonen er revet ned og har efterladt en øde tomt.

Men skovens skønhed og spadsereturen rundt om søen er dog stadig den samme, skønne oplevelse i de skiftende årstider – og stadig høres fuglesangen mellem de høje træer – en yndig lystvandring, som salig E. G. Tauber skrev.

MAGASIN MØLGAARD

KOLDINGS NYE SPECIALFORRETNING I BABYUDSTYR

HADERSLEVVEJ 106 . KOLDING . TLF. 52 84 34

BARNEVOGNE OG SENGE
PUSLEBORDE
KRAVLEGÅRDE
HØJSTOLE, POTTESTOLE
MADRASSER, DYNER
PUDER OG SENGESÆT
TOILETARTIKLER

De er altid velkommen på ide-tur!

- og vi opbevarer gerne barnevognen for Dem!

ENDVIDERE STORT UDVALG I

LEGETØJ - SÆDEOVERTRÆK - AUTOUDSTYR

Alt til
HUS

HOBBY
HAVE

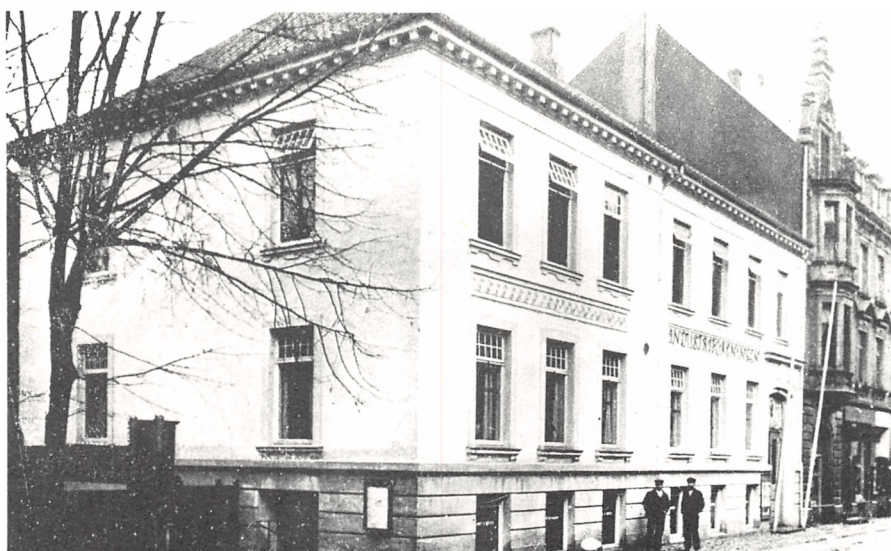

Minder fra de sidste Kolding-Sommerrevyer, som blev
afviklet på Kolding Teaters scene.

Ib Schönberg.

Glimt fra de gamle sommerrevyer

Industriforeningens ejendom før tilbygningen med porten Her i teatersalen
spilledes de sidste sommerrevyer i Kolding.

SOMMERREVIEN! Engang var der en egen, forjættende klang i ordet - det kom som den første rigtige kontante mindelse om sommer efter en lang og mørk vinter, noget godt og glædeligt at se hen til, og en forventningsfuld stemning bredte sig - fantasien tog fart, man erindrede sig sidste års oplevelser og repeterede endnu en gang de harmløse og muntre visetekster. Hvem skulle vi nu se på de skrå brædder i år - og hvem skulle ha' nogen »på frakken«?

Det var uudholdeligt at vente på!
Sådan var det hvert år i »de go'e gamle dage« - på »Sommerlyst« og på »Alham-

Telefon 52 29 51

Giro 94171

Elektriker Knudsen

Aut. installatør

Slotsgade 15
6000 KOLDING,

GAVEN, DER GLÆDER
finder De hos

Neuhausen Guld

Juveler og guldsmed
v. J. Bernth Jensen

Helligkorsgade 4 . Kolding . Tlf. 52 10 93

DET BEDSTE STED

at gøre en god handel
er stadigvæk

KORSGÅRDEN

Østergade 28
Kolding

MAN HANDLER MED FORDEL HOS

EL *Hushjælpen*
KØKKENUDSTYR

v/ P. NIELSEN

ATLAS ELEMENT-KØKKENER
KØKKEN-UDSTYR
VASKEMASKINER
KØLESKABE
EL-KOMFURER
GAS-KOMFURER
STØVSUGERE
RØREMASKINER

Munkegade 2 . Kolding . Tlf. (05) 52 33 85

bra». Og nu var vi altså nået dertil, at selveste teatrets scene skulle danne rammen om de barske løjer.

Men intet bliver ved at være, som det var, og efter de hektiske efterkrigsår med gyldne tider og pengeligelighed var der sket en afmatning, som også gav sig udslag i nedgangstider for alt forlystelsesliv. Alligevel var der dog blandt teatrets folk entusiastere, som ufortrødent gav sig i lag med forberedelserne. Vel også i nogen grad, fordi det nu engang var deres levebrød, og det lod da også til, at de »beholdt skindet på næsen», siden de kom igen år efter år.

1921 så så den første revy på Kolding Teater dagens lys. Den hed »Hallo - Hallo», og var for en gangs skyld ikke »gjort af lokale forfattere», men skrevet af Johs. Westermann, Fønixteatret i København. Fru Fernanda Movin var revyens direktør, og det skal siges, at der på trods af det overvejende københavnske præg dog var mange gode, lokale viser i revyen, som gav indtryk af, at Kolding var en by med fremdrift i. Således havde bagermester Klaaborg vovet det store spring at installere en helt ny ovn, som efter sigende var alle tiders - bortset fra, at kagerne, som i forvejen ikke var af de allerstørste, ved dette arrangement blev endnu mindre.

Det hed herom i visen:

*Her i byen er en bager,
som i brug en ovn nu tager,
der kan bage 1000 kager.
Altså tusind på en gang!
Kagerne de er jo små her,
så det er vist meget få, der
nu vil hylde bager Klaaber'
for hans ny eksperiment!*

Men kagerne må alligevel have været både store nok og gode nok og have tilfredsstillet publikum, idet den kendte forretning endnu 50 år efter stadig nyder et godt renommé.

Også postvæsenet, som stadig op i vor tid fremturer med idelige forhøjelser, fik deres sag for. Årsagen var en klækkelig portoforhøjelse. Det kostede vistnok 5 øre at sende et postkort og 10 øre for et brev - og som en yderligere spareforanstaltning sløjfede man totalt den sædvanlige brevombæring om søndagen. (Ak, ja, det var dengang!). Fremtidig skulle der betales ekstra porto, hvis man ville have et brev befordret om søndagen. Alligevel skulle man ikke være stensikker på, at forsendelsen nåede før om mandagen eller tirsdagen.

Manjana!

Herom sang en af revyens hovedkræfter, den senere så kendte og dygtige skuespiller Aksel Bro:

*Når man i gamle dage skrev et brev
og satte et frimærke på,
og man den rigtige adresse skrev,
sku' adressaten nok det få.
Nu er vor post den rene parodi,
og portoen er stærkt forhøjet,
og vi må ud'n at mukke finde os i,
at søndagsposten den er strøget!
Jeg fik et brev fra København i går,
jeg sku' ha' ha't til julen sidste år.
Ha! Ha!
Det ka' jeg grine a'!*

Men det var der garanteret ikke mange, der gjorde. Tværtimod.

Efter alle solemærker at dømme må 1921-revyen økonomisk have svaret regning, siden fru Movin turde komme igen året efter. Denne gang var revyen brygget sammen af Nic. Brechling fra København, som ikke havde gjort ret meget ud af det lokale stof. Det var mest succesviser og »landeplager» fra de københavnske revyer, som iøvrigt hærgede det ganske land denne sommer.

Trods »det tynde øl» fik sommerrevyen som »kunstart» en sådan opblomstring, at fru Movin kom igen i 1923 og gav den hele armen. Masser af

Alfred Arnbak.

lokale viser, fremragende dekorationer, som blev skiftet i een uendelighed, fra Torvet til Vestergade og helt ned til Ægypten på besøg hos kong Tut, som spillede af Ib von Cotta Schönberg, og man endte på Skamlingsbanken.

Foruden Ib Schönberg talte revyen andre store navne som Alfred Arnbak senere blev berømt over hele landet for sin komiske figur som »Seminarist Svaa-bæk», og hans kone Judith m. fl. Og så var der en række søde dansemus, som dansede til succesmelodier som La Java, Electric Girls og Whispering. En af de morsomste viser fra denne revy var en sangerkvartet, som kreerede en sølvbryllupsviser til »Ferdinand og Hulda» - her sunget af Ib Schönberg, Palle Wessenberg, Arnbak og frue i festlige maskeringer. Et par vers til ihukommelse:

Fernanda Movin.

Aksel Bro.

Ingeborg Skov.

Jens Rasmussen

Tricotage og damelingeri

WINKEL JENSEN

Østergade 11
Tlf. 521208

Gå i

Special- forretning

— det betaler sig

Med venlig hilsen

MILLER
GARDINER

SØGÅRDEN - HOSPITALSGADE 53
6000 KOLDING - TLF. (05) 52 32 02

HANS
HANSENS
HUS ØSTERGADE 3
KOLDING

TELEFON 52 47 44

GULD - SØLV - KUNSTHAANDVÆRK

Bech & Nielsen

TØMRERMESTRE

MASKIN- OG BYGNINGSSNEDKERI
GULVAFSLIBNING

SØNDRE RINGVEJ 40 . KOLDING

TLF. (05) 52 50 05

Ferdinand og Hulda, hør vor hilsen,
på festens dag vi svæver til jer ind
(med hatten i hånd'n).

Tak for alt til ægteparret Nielsen,
to turtelduer, der sad i måneskin
(med hatten i hånd'n).

I Søren Daugaards gyde nummer ti,
hvor der var fred og sol og harmoni,
o, husker I på Fred'riks fødselsdag,
så højste vi det kønne, lille flag,
imens vi sang den hersens melodi
(Vift stolt på Kodans bølge)
i Søren Daugaards gyde nummer ti!

O, hvor skønt dengang I bryllup holdte,
den første dreng blev døbt på samme da'
(med hatten i hånd'n),

og i fjor skøn Hulda fik den tol'te,
men skal ej snart en lille tøs I ha'

(med hatten i hånd'n)
i Søren Daugaards gyde nummer ti,
hvor lille Amor aldrig gik forbi -
han kom dertil i jeres ungdoms vår,
men han har inte været der i år.
Ja, gid vi snart ku' denne hersens gi:
Stork, stork, langeben ...)
i Søren Daugaards gyde nummer ti.

Som soldat sku' Ferdinand i trøjen,
og glad han sang Dengang jeg drog afsted
(med hatten i hånd'n),

Hulda græd om kap med pappegøjen,
fuld af sorg gik aftensolen ned
(med hatten i hånd'n).

I Søren Daugaards gyde nummer ti,
men han kom hjem, så snart han ha'de fri.
I Huldas arm han hele natten lå
med bajonet og ryttersabel på
og nynnede' blidt på denne melodi:

(I morgen til armeen,
i dag til favnetag)
i Søren Daugaards gyde nummer ti.

Af en eller anden grund svigtede fru Movin
Kolding i det følgende år, og i 1924 for-
søger Martin Schrep, som også om vinteren
ernærede sig som turnerende teaterdirektør,

Thorvald Larsen.

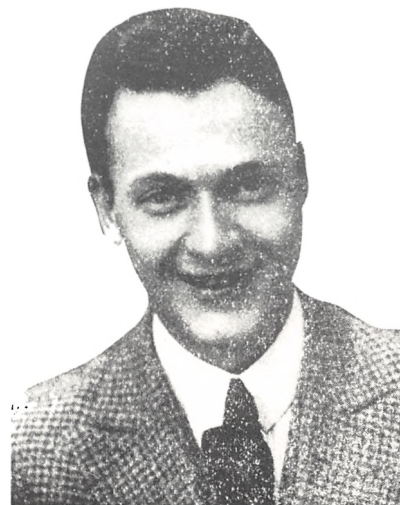

Direktørparret Martin og Karen Schrep

at lave »Knas i byen«, som han kaldte årets
revy – noget skulle barnet jo hedde. Efter
succes-revyen året før var den dog noget af
en skuffelse og måtte flere gange undergå
væsentlige fornyelser. Publikum er jo noget
underligt udefinerligt noget, det, de falder
pladask for ét år, duer pludselig ikke det
næste. Der var i virkeligheden en stab af
habile kræfter, gode dekorationer og gode
viser med bid og pointe i, skrevet af er-
farne revyfolk som Alfred Kjerulf og Lud-
vig Brandstrup. Men måske har interessen
for revy allerede på dette tidspunkt været
for nedadgående, måske har andre årsager
gjort sig gældende. Revyen gik dog sin tid
ud efter planen, og sandsynligvis har direk-
tørparret draget en vis lære af forløbet, for
året efter kom de atter frem af busken med
en revy, de kaldte »Fuldtræfferen« – og det
blev virkelig en fuldtræffer. Men en eller
anden må have hvisket Schrep i øret, at
han skulle holde op, mens legen var god,
så han holdt fingrene af fadet i 1926. Læn-
ge blev det diskuteret, om vi skulle ha'
sommerrevy eller ikke – det ligesom lå i
luften, at nu var det forbi – men som det
så allersortest ud, gik nyheden gennem sta-
den, at nu kom alle tiders. Den var også i
topklasse, forfattet af de to eminente revy-
forfattere Carl Viggo Meincke og Flemming
Geill, hvem det var lykkedes at finde frem
til en masse godt, lokalt stof og bearbejde
det, så det havde snert og fængede. Musik-
ken til sangene var skrevet af Kai Rosen-
berg, som også dirigerede orkestret. Det
blev en slags genfødselse af de gode, gamle
revyer med bid i viserne, som på glimrende
vis forvaltedes af direktøren Thorvald Lar-
sen (senere mangeårig direktør på Folke-
teatret i København) og hans dygtige frue
Ingeborg Skov. Det var også i denne revy,
Olander Dam høstede orkanagtigt bifald
for sine komiske roller på spindesiden. I
øvrigt medvirkede Aksel Bro og Knr-
Fürst, og den smukke og fejrede operette-
stjerne Karen Thisted lagde samtlige byens
ungkarle for sine f, 'der. Hun snød imid-
lertid dem allesammen og giftede sig under
opholdet i Kolding med kapelmesteren,
komponisten Kai Rosenberg (senere i man-

ge år kendt som »onkel Kai« i radioen med
børneserien Iver og Inger). De boede i et
stort værelse i »Rosenborg« på Ejlersvej,
og det fortælles meget morsomt, at perso-
nalets bryllupsgave bestod af to lagener!
Det var jo små forhold dengang.
Også Kolding havde sit »søde liv« – og net-
op det år havde der været en større »skan-
dalehistorie« blandt borgerskabet, hvori
mange af byens kendte forretningsfolk var
indblandet. Det var en ren »herre-natklub«,
kaldet »De femten«, hvor der efter sigende
foregik de mærkeligste ting, bl. a. nævntes,
at det kvindelige serveringspersonale som
deres stammoder Eva kun var iført et figen-
blad. Herom blev der sunget en vise, som
gik hårdt og lige på:

Hos barberen går jeg ofte,
når mit overskæg skal snoes,
det skal siges til min ros,
at jeg kom dog ikke hos
Carl Johan, for på hans stue
gik det tit lidt livligt til,
blev man raget,
blev man draget
ind af vin og strengespil.

Carl Viggo Meincke.

*Der ku' du med lethed
finde dig en skat,
alle byens herrer
gik derhen ved nat.
Først kom den ene,
så kom den anden,
så kom de begge to igen!
Og de blev klippet,
ja, det tror fanden,
hvem modstår wein
und weiber – men
for skæmt de glemte
rent forstanden,
i retten op de måtte ta'.
Først kom den ene,
så kom den anden,
det var en helt igennem
dejlig da'!*

Vinteren før havde det navnkundige »Dramatisk Selskab« haft en teaterforestilling, der gik vældig gny af – ikke så meget for dens kunstneriske udførelse, men derimod på grund af de rollehavendes totale mangel på forberedelse. Kort sagt, de kunne ikke deres roller, og selv om en stemmekraftig sufflør gjorde sig de utroligste anstrengelser for at redde skuden i land, blev den en eklatant fiasko. Herom i samme vise:

*Vi af "kunstnere" i byen
ejer snart en bataillon,
vi så det her ved "En lektion",
Arndal var så go' som no'en.*

*Købmand Kelstrup var
som oberst både grum og hvas -
hvad han tolked' rørte folket,
der må Reumert melde pas.
Selv hr. Povelsens debut
var ikke skør,
når replikkerne han fik
af sin sufflør.
Først kom den ene,
så kom den anden,
så kom de begge to igen!*

Karen Thisted.

*Det skal der ryg til -
selv lektor Bøggild
i digterværket gav sig hen!
Når han i vånde
sig slog for panden,
af grin vi andre helt flade la'!
Først lo den ene,
så græd den anden –
det var en helt igennem
tragisk da'!*

Karen Thisted havde en af revyens bedste viser: »Er det det hele – så må jeg altså nøj's med det«, der gik skarpt på de lokale forsyndelser, og Olander Dam en bidsk vise med refrænet »Gå væk, og lad mig komme til« – et refræn, der sikkert kunne skrives en meget skarp politisk vise på i dag.

Else Christoffersen – en dygtig og charmerende direktice – var et festligt punktum på de sidste revyer i Kolding – for som det gik så mange af de københavnske revyteatre: Over Stalden, Fønixteatret, Tivolirevyen, Nørrebro-revyen og senere Scallarevyen, måtte også de fleste provinsbyer give op. I mange år har vist kun »Rottefælden« i Svendborg og Nykøbing Falster-revyen kunnet holde stand. Nu er det helt andre former for forlystelser, der trækker.

Men – vi »gamle af dage« – har oplevet de gode revytider, og som Liva Weel sang: »Minderne har vi da lov at ha'!«

LANDMANDSBANKEN

Nytorv 1

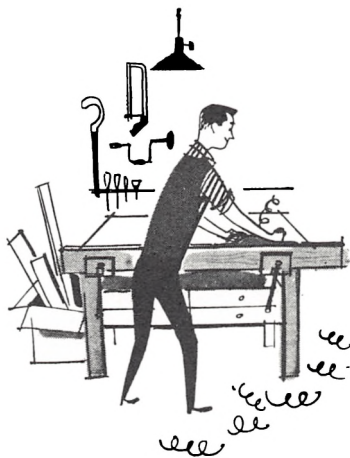
Underafdelinger:
Akseltorv 8
Palmealle 2
Bramdrupdam

Nogle optegnelser om det krævende snedkerhåndværk og betingelserne for at blive anerkendt som en god snedkersvend i gamle dage.

De gamle håndværkerlaug

Snedkerne

I vore tider, hvor mange af de estimerede håndværksfag må vige for en moderne teknik med raffinerede maskiner, der "kan det hele" på den halve tid, er det ganske interessant at kaste blikket tilbage og - måske som en sammenligning - se, under hvilke vilkår og betingelser, håndværkerne i tidligere tid har måttet underkaste sig strenge krav for at blive anerkendte som håndværkere og få lov til at virke som sådanne.

I Koldingbogens 1. udgave (1970) er fortalt om det gamle skomagerlav, og denne gang sættes focus på snedkerne.

Snedkerlavet blev efter bevilling af lensmand Caspar Markdanner oprettet 29 september 1598. »Skråen» stadfæstede den 12. januar 1601 af Christian III. I originalen, som findes i Rigsarkivet, siger kongen, at »eftersom menige snedkere i Colding beklager, at de ikke har noget lav eller skrå for deres håndværk som andre borgere - både købmænd og håndværkere, og derfor ikke kan holde fremmede snedkere fra at tage arbejde i byen til skade for deres næring, har jeg med samtykke af borgmester og råd i Colding bevilget nogle artickler, deres embede og befordring til bistand.»

Det bestemmes, at lauget oprettes, og at alene de snedkere, som er borgere i byen, må nyde dets privilegier, og efterhånden, som de »afgår», at der da ikke optages nye mod laugets vilje, navnlig ikke »fremmede» snedkere uden til kongelig majestæts behov.

Og herefter følger så en lang række ret strenge betingelser, især af faglig art, for at opnå medlemskab i lauget.

Når der udtrykkelig nævnes fremmede» snedkere, uden at det sker til kongelig majestæts behov, må det ses derhen, at navnlig de tyske snedkere var fantastisk dygtige til billedskærerarbejde, og på de tider var alting, stole, borde, døre, vinduesnicher, ja, kort sagt næsten alt træarbejde, forsynet med pragtfulde udskæringsarbejder. Navnlig på de kongelige slotte var de således uundværlige. Vi havde ganske vist også lokale billedskærere dengang, omend de var få, og mange af dem kunne godt hamle op med de tyske. Men disse var trods alt i overtal, og de vidste, de var uundværlige. De blev den tids provoer, som ustandseligt stillede krav, og fik de dem ikke gennemført (hvad de for de meste fik) - tog de simpelthen ranselen på nakken og rejste deres vej.

Behøvelingen var den vigtigste ceremoni ved en snedkers indvielse til svend i faget. Under megen alvor og opmærk-

A. L. Johansens snedkeri, i Toldbodgade og på havnen, var i første del af århundredet, et efter datidens begreber et vældigt foretagende. Her er det samlede personale forevigtet. Øverst yderst til venstre finder man A. L. Johansen. Yderst til højre nederst ses sønnen J. C., og nr. 3 fra venstre i næstøverste række er fabrikant Aage Johansen.

somhed blev den udlærte lærling klædt af til skindet og lagt op på en til råd-stuen hentet høvlebænk, hvorefter man med en stor høvl »gik ham efter» og på denne måde angav, at man fjernede alle kanter og knaster, så han nu blev en værdig og godt udseende svend, der havde aflagt alle dårlige manerer. Ja, man så med foragt på en snedkersvend, som ikke havde gennemgået turen - han blev betragtet som værende »ubehøvlet», et

ord, vi jo også i dag kender om den, der mangler dannelse og god optræden.

Men dette var kun en begyndelse. Oldermænd, der naturligvis var den vigtigste person i hele foretagendet, skulle også have sit. Det var nemlig sådan, at en svend ifølge lavets bestemmelser ikke kunne blive selvstændig mester, før han havde været på valsen i tre år. Og for at få de nødvendige papirer til rejsen skulle han først »krones». Han skulle

fremsige sin hilsen, sin »gruss», og det skulle ske på tysk. Denne hilsen var en længere tale, og imens stod oldermænd og holdt en krone over delikventens hoved. Denne krone var flettet af tjørn, og hvis svenden gik i stå, hvad ofte skete, da kun få var bevandrede i fremmede sprog, eller han sagde forkert, lod han tjørnekronen falde ned over hovedet på ham. Det var jo barske løjer, men hvis svenden havde været så snu i forvejen at

**Akseltorv
BOGHANDEL**

J. C. MORTENSEN

Tlf. 05 521717

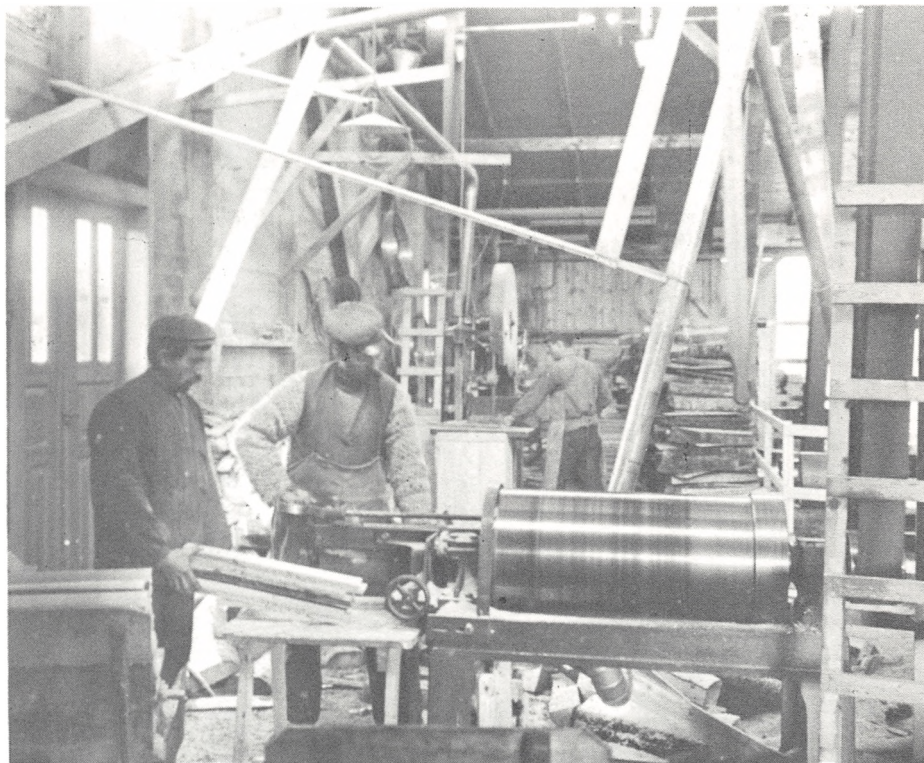
Husk også børnene med en god bog!

have betænkt oldermanden med et rigeligt kontant vederlag eller en stor bolle punch, slap han som regel med forskrækkelsen.

Efter denne oplevelse fik han spændt en ransel på ryggen. Den var tung, for den var mere eller mindre pakket med mursten, alt efter hvor meget han havde ofret til oldermanden. Så skulle han gå gennem byens gader - ud af den ene byport og ind af den anden, og først da var han anerkendt som en rigtig snedkersvend. Men havde han nu i sin læretid povet at ryge tobak og var grebet deri, eller han havde fjantet med pigeboern i arbejdstiden, måtte han desuden ryge en pibe, som var stoppet med hønsemøg - dog udenfor døren! Og desuden betale en bøde til lavskassen for forseelsen.

Caspar Markdaners "Lavsskrå" blev senere afløst af "Snidker Laugs Articler, Hafniæ die 4. November 1682". Blandt de mange paragraffer, disse articler indeholdt, skal nævnes. at

"Mesterstykket, som en svend skal gjøre, føre hand til Mester antagis, Skal være en vel Proportioneret Afritzning på et skickelig Cantor (et slags Chatol) oc stor Skab, en Vindues Karm med Vindues Rammer i sin rette Vinckel. Oc et Bret-Spil med fremmed oc farfvad Træ indlagt."

Et lille kig ind i snedkerværkstedet på havnen. Også her arbejdede man dengang under ret primitive forhold.

Robert Steinfath

BLIKKENSLAGER

AUT. GAS- OG VANDMESTER

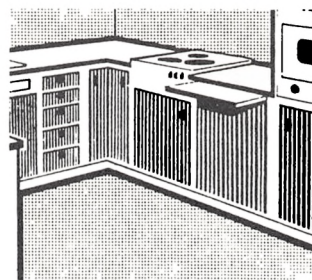
Grundlagt 1859.

Søndergade 6 . Kolding Tlf. 52 04 01

Gennem 3 generationer:

HÅNDVÆRK MED TRADITIONER

VI KLARER ALT - OVERALT

Snedker- og inventararbejde . Nybygninger . Reparationer og ombygning udføres.

Tilbud og forslag efter ønske

A/S Johs. Christensen

Inventar- og bygningssnedkeri
Skamlingvejen 2 . Tlf. 523070

Ikke ret mange vil kunne huske denne bygning i Jernbanegades midterste del. Men det er altså firmaet A. L. Johansen. Det tør siges, at der er sket forandringer i årenes løb, når man nu betragter den flotte facade og i det hele taget den kolossale udvikling, der er sket.

Der var ikke levnet fagets udøvere ret megen tid til fritidssysler. De havde lange arbejdsdage. I "articiel" nummer 13 bestemmes det, at snedkersvendene skal være på deres mesters arbejde og værksted klokken 5 om morgenen til klokken 9 om aftenen, og drengene fra klokken 9 om morgenen til klokken 9 om aftenen. Man må håbe, de har haft fri om søndagen, så de har kunnet indhente noget af det søvnunderskud, de må have oparbejdet i ugens løb. Det var der mange andre, der ikke kunne, butikfolkene for eksempel.

Articiel nr. 14 indeholder et strengt forbud mod, at svende eller drenge fjerner og tilvender sig materialer fra arbejdspladsen, det være sig "gamle eller nye søm, træ, spåner, ros eller andet med hvad navn nævnes kan".

Harvde man hos snedkeren bestilt et stykke arbejde og aftalt, hvad det skulle koste, var man sikret mod overskridelser, idet laugets bestemmelser herom sagde, at "han hafver der saaledes at forfærdige, at dend, som det hafver betinget,

dermed, som det sig bør, kand være forværet. Oc hvis det icke er forsvarligen giort, straffes der fore efter Forordningen, som i den foreskrevne Articiel ommelder".

Om snedkerlavet i tiden fra 1700 til 1857 er der efterladt et stort antal skrivelser, der væsentlig angår de fuskere og bønhaser, som "gøre indpas" i lavsmestrenes privilegerede rettigheder, "så at disse med Kone og Børn må crepere". I 1810 meddele byens fire lavsmestre, at borger Bønnellycke er død, og at ingen af de fire har lavet ligkisten, så at denne må være lavet af en fuskere, hvorfor lavet ønsker sagen undersøgt samt både fuskere og madam Bønnellycke idømt en bøde. Synderen blev fundet, men sagen endte dog med forlig.

Ligesom bonden i svundne tider boede på og levede af sin jord fra far til søn gennem mange slægtled, således stod håndværkeren overfor det fag, han udøvede og som han havde tilegnet sig gennem lange og svære læreår, så det tilsidst var blevet en del af ham selv, og

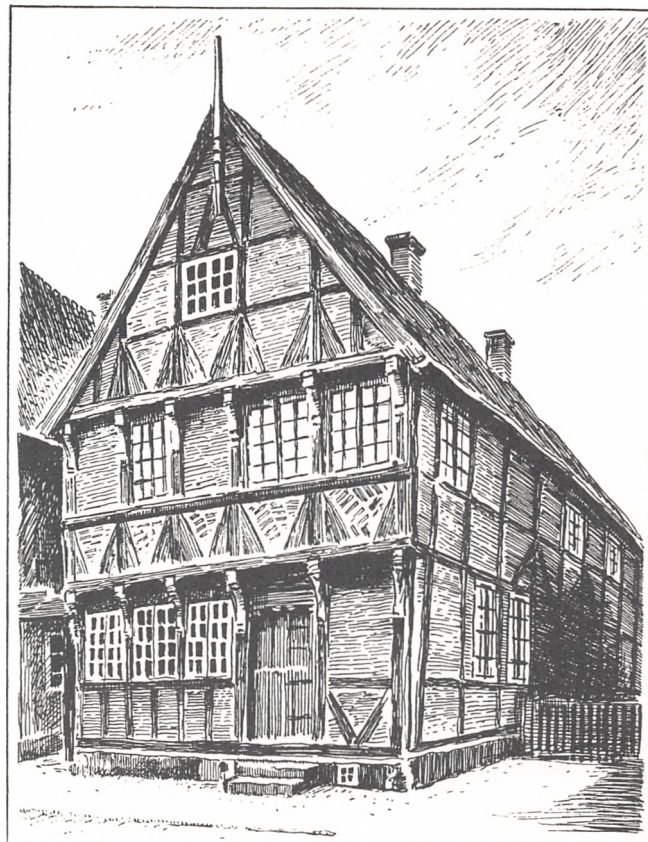
hvori han gik op med liv og sjæl. Han kom i et afgørende fortrolighedsforhold til sit materiale og sit værktøj. Han lod hvermand passe sit og fordybde sig kun i sin egen gerning. Den kendte han og den elskede han. Fra tidlig morgen til sen aften kunne han i sit værksted glæde sig over, hvorledes arbejdet skred frem og hvor godt det blev udført. Og når det så stod færdigt, kunne han hæge og pudse om det og knapt nænne at bringe det ud af huset.

Langsomt er i årenes løb det rigtige gode gamle håndsnedkeri ved at være ude af billedet. Næsten alt bliver til via maskiner på store møbelfabrikker, og møbelsnedkerne har end ikke monopol på at sælge møbler, som frit kan sælges af enhver, uanset branche. Derfor har snedkerne latter trange kår og er ofte henviset til reparation og restaurering af gamle møbler og "spjæld" - og faget er derfor fra at være et højt agtet og anset håndværk ligesom så mange andre af de gode, gamle håndværk ved at gå sin undergang i møde.

Skomagermester
P. Martin Møller

Kæmner
I. O. Brandorff

Redaktør
P. Eliassen

Tre Koldingportrætter

Hvad nutiden vil vide om tidligere tiders Kolding, må den søge i gamle skrifter og historiebøger og i museets righoldige samlinger. Og der findes virkelig et ganske fantastisk stort materiale af byhistorisk art – skabt af en lille håndfuld mænd, som har anvendt det meste af deres liv på at forske fortidens årtusindgamle spor og knytte en forbindelse mellem det levende, virksomme samfund af i dag og de første mennesker, der for mere end 5000 år siden levede på de skovklædte bakker ved Kolding fjord.

Jylland var på den tid een sammenhængende egeskov fra roden i syd til Skagens gren i nord, og de få spredte stammer havde hverken kræfter eller redskaber til at kunne gå i gang med at rydde sig bopladser. Men hist og her var der stammer, som slog sig ned ved åbredder eller fjorde, hvor kvinderne kunne sætte net og fange fisk og muslinger, mens mændene gik på storvildtjagt i de dybe skove.

I en bog om Kolding og byens erhvervsliv, udgivet under krigen, fortæller J. Baggesen-Schmidt om oprindelsen til Kolding bl. a.: En sådan stamme slog sig ned ved Kolding fjord – og blev der, for der var godt at være. Skovene gav rigeligt med bær og

Redaktør P. Eliassen

frugter til sultne munde og de gav ved til flammende bål. Og skovene gav skind til telte og klæder og knogler og hjortetak til våben og redskaber. Fjorden var rig på fisk og fuglevildt, og enge og holme på dun og fugleæg. Her blev den strejfende jæger en bosat mand, og de første hytter rejstes, klintet op af ler og vidjer. Hvor nu Kolding er bygget.

Slægt fulgte slægt, og knogler og skaller hobede sig op og aflejredes på stedet i tykke lag – skårede lerkar, våben og redskaber, alt dækkedes af jord og lå gemt i årtusinder, mens egeskoven langsomt blev kvalt af den fremstormende, sejrende bøg. Men senere måtte bøgen vige, og skovene blev til marker og agre, og disse igen til købstadgrunde, hvor middelalderens Kolding med dens krogede stræder med tiden forvandlede til det moderne Kolding, vi kender i dag.

En gang omkring 1900 blev det nødvendigt at uddybe sejlrenden ind til Kolding havn. Slam og dynd sugedes op fra dybet og spredtes over engdragene, som skulle fyldes op til havnekaj, og fyldet var hovedsagelig de gamle »køkkenmøddinger«, som indeholdt et tusindtal af skaller, potteskår og primitive våben og redskaber af flint og

hjørtetak. Alt dette var sandsynligvis blevet gemt under havnekajens brolægning, om ikke de rette folk havde været på stedet og havde reddet, hvad reddes kunne. De rette folk var i dette tilfælde kæmner Brandorff og skomager Møller, som i uger og måneder gik derude og fandt oldsagerne frem af ælter. I de følgende år ordnede de samlingen i museet på Koldinghus sammen med bankbogholder Jørgensen, købmand Warming, fotograf Hoffgaard, bogholder Borch og latinskoleelev E. Brandorff.

Et langt liv igennem virkede de to arkæologer utrætteligt og uegennyttigt som videnskabens tro tjenere. Den store, svære Brandorff, altid på færde, når der blev gravet ud til kloaker og byggegrunde, og den lille, tørre skomager Møller – »gamle Møller«, som han almindeligvis kaldtes – hvis krogede ryg man om natten kunne se bøjet over sine bøger i den lille stue i Helligkorsgade. Foruden disse to mænd skal nævnes en tredje, nemlig redaktør Eliassen, som tog sig af den historiske del af stoffet og gennempløjede alle tilgængelige skriftlige kilder.

Rektor Georg Bruun, som ligeledes har ydet meget interessante og vægtige bidrag til Kolding bys historie, skriver om J. O. Brandorff i en hyldestartikel bl. a.:

»Fra begyndelsen af firserne, da han blev klar over, at en sammenstilling af optegnelser om jordbundsforholdene måtte kunne afgive et grundlag for forståelse af Koldingegnens opbygning, tog han sig for at optegne alt, hvad han fik oplyst om borer, udgravninger, pæleramninger til fundamenter m. m. Arbejdet, der til en begyndelse var famlende og usikkert, vandt efterhånden støtte hos folk, der havde med jordarbejder at gøre, ligesom hans henvendelse til autoriteterne blev mødt med velvilje og forståelse. Han var i 1890 medstifter af »Det historiske antikvariske selskab for Kolding og omegn«, og det var efter hans forslag, selskabets bestyrelse i 1890 ansøgte om og fik tilladelse til at hensætte sine genstande i slottets brevkammer (kælderen under slotskapellet), den første svage begyndelse til museet på Koldinghus. I 1930 blev han æresmedlem af foreningen.

Der gik omtrent tyve år, før Brandorffs grundundersøgelser havde fremskaffet et materiale, der var tilstrækkeligt omfattende til deraf at drage vidtrækkende slutninger. I årene 1927–29 fremkom på grundlag af dette materiale tre afhandlinger, som tilsammen gav et helt nyt billede af Koldings udviklingshistorie, nemlig »Grundundersøgelser i Kolding« af I. O. Brandorff og Sigurd Hansen, Brandorffs »Kolding i oldtiden« og museumsdirektør Hugo Matthiessens »Det middelalderlige Kolding« – væsentligt på grundlag af Brandorffs undersøgelser.

Det er Brandorffs store indsats i Koldings historie, at han ved sine jordbundsundersøgelser har skabt et bevismateriale, som

Kæmner I O Brandorf

giver et nyt og mere pålideligt billede af byens oprindelse og udvikling end hidtil. Et billede, der, som Hugo Matthiessen siger, »er i besiddelse af større dybde og mere levende linjer«.

Også skomager Peter Martin Møller har fået et værdigt eftermæle. Det er forfatteren Otto Wang, som i sin bog om Kolding ved år 1900 giver følgende portræt af Møller: »Når der tales om gamle Møller, må det naturligvis straks forstås at det er den lille, ældgamle mandsling, der i en uendelig lang årrække ejede og boede i det gamle hus, Helligkorsgade 18. Skomager var han af

Skomager P. Martin Møller

profession, men hvem husker ham nogen-sinde forsåle støvler? Han var i den sidste halvdel af sit meget lange liv – skønt uakademisk – videnskabsmand, arkæolog. Hans viden inden for et lille og meget begrænset felt var stor. Det var Kolding – ikke gamle dage – men oldtid, der var hans speciale. En stor del af Koldinghusmuseets oldsager er gået gennem hans krogede fingre. Først i halvfemserne var han på sporet efter en mængde ting, der alle havnede på museet. Han var inden for sin begrænsning en meget, meget belæst mand. Hele Nordens oldtid var ham bekendt gennem den samlede skandinaviske litteratur gennem mere end et århundrede. I en lang årrække var gamle Møller nær knyttet til den mangeårige direktør for Nationalmuseet, arkæologen Sophus Müller, hvis værk »Vor oldtid« var banebrydende på sit område. Den gamle, bidske og meget åndsaristokratiske herre, der var en oplagt hader af al diletantisme, satte stor pris på gamle Møller. Højt op i årene fik han overrakt nøglerne til Nationalmuseet, en gunstbevisning, der glædede ham meget.

Jo, det var ikke nogen almindelig skomager. Personlig var han en såre beskeden mand, men så man ham lidt bag facaden, opdagede man, at også han på sin vis var åndsaristokrat. Det var ikke ret mange mennesker, han brød sig om at tale med. Han levede et indre liv, optaget af forskninger og studier, langt borte fra den øvrige menneskehed og dagen og vejen. Nu'et interesserede ham ikke, aviser læste han næsten aldrig, ud gik han kun sjældent. I sit gamle hus med den store plads beboede han sammen med en niece kun to små rum – resten stod ubenyttet hen.

Sene nattevandrere, der kom forbi, så ham i de små timer sidde ensom og ene bag de små, gardinløse vinduer, omgivet af et virvar af bøger. Petroleumslampen i loftet lyste ned over bordet, ved hvilket han sad fordybet i læsning, det lille hvide hoved støttet af de krogede fingre. Han var langt borte i tid og rum. Ukendt af og overset af de fleste i det daværende Kolding døde han. Såvidt huskes, var vor store byhistoriker, P. Eliassen, den eneste, der hylkede ham. Men i det lærde oldskriftsselskab i København fik en smuk mindetale.

En lille mand var død – en stor og klog mand var død.«

Og i sine små rids af by og borgere omkring århundredskiftet fortæller Otto Wang så om redaktør P. Eliassen:

»Eliassen var for vor by en så betydelig mand, at det virker mærkeligt, at der så mange år efter hans død ikke findes ret meget, der minder om ham. Ingen nærrede vel større interesse for Kolding, end han gjorde – og ingen har gjort en større indsats for Kolding by end han – og den kostede ham i det store og hele både store økonomiske ofre og bekymrede, vågne nætter. Han var en stor idealist – det er i

almindelighed folk, der bliver set over hovedet. Jeg vil ikke påstå, Eliassen blev det, men han nød i levende live meget lidt anerkendelse for sit arbejde, ikke alene for sit store værk »Koldingbogen«, men også for sine mange andre historiske arbejder. I over 15 år var det arbejdet på »Koldingbogen«, der var hans virkelige daglige virke. Minutiøs er den historiske nøjagtighed i dette store værk, et vederhæftigt, videnskabeligt værk, skabt af en ikke-akademiker, i sig selv en stor sjældenhed. Udgivelsen var besværlig og risikabel. Intet forlag ville naturligvis bekoste udsendelsen. Eliassen måtte selv tage risikoen, og den var ikke lille, mere vovelig end han selv havde tænkt sig. Interessen for værket var i Kolding meget ringe – selv byrådet forholdt sig meget reserveret og tilbageholdende. Eliassen havde megen modvind, mødte kun modvilje og kolde skuldre. Abonnenterne kom i meget ringe antal, og Eliassens konto hos bogtrykkeren svulmede. Til slut endte det med, at Eliassen solgte det ret store restoplæg til reduceret pris for at kunne klare sine forpligtelser. Det var et stort tab for ham og altså hans »udbytte« for en halv menneskealders arbejde. Få år efter var værket udsolgt. Det fik den fineste anerkendelse af dem, der kunne goutere dets historiske nøjagtighed og levende fremstilling. På Nationalmuseet vakte det stor opmærksomhed, videnskabsmænd skrev be-

Bramdrup kirke

gejstrede anmeldelser – der var skabt et kildeskrift, som ville have blivende værdi langt frem i tiden. Forfatteren sad tilbage med sine økonomiske tab. I dag er værket en af de store sjældenheder, eftersøgt af antikvariater.

I en snæver kreds var Eliassens ry som historiker stadig stort. I 1911 blev han redaktør af »Vejle amts årbøger«, et arbejde, der tog meget af hans tid, og som yderligere udvidede hans lokal-historiske udsyn. Da det store vidunder, radioen, dukkede op omkring ved 1922, var Eliassen en af de første i Danmark, der satte en antenne op. Før der var nogen, der drømte om den danske statsradiofoni, havde Eliassen stemmen fra Eiffeltårnet inde i sin stue og musik fra Berlin og London. De fleste rystede på hovedet af dette fantastiske legetøj, men Eliassen så straks som en af de første herhjemme radiofonien store, verdensomspændende betydning. På dette område var han og redaktør Harald Schrøder pionerer.

Der var noget tilknapet ved P. Eliassen i hans sidste år, men han skrev stadig meget i den lokale presse, gedigne, altid vel gennemarbejdede artikler, men et »kendt« ansigt nåede han næppe at blive – satte iøvrigt heller ikke pris på at blive det. Først efter hans død blev han »anerkendt« og gjort til den store mand, han egentlig altid havde været.

matas

KEMIKALIER - DROGER
MEDICINALVARER
SYGE- OG
BARNEPLEJEARTIKLER
PARFUMERI
TOILETARTIKLER

CAND. PHARM.

B. Aagaards materialhandel

Teknisk materialhandel

INDEHAVER: BENT ULDALL STEINFATH

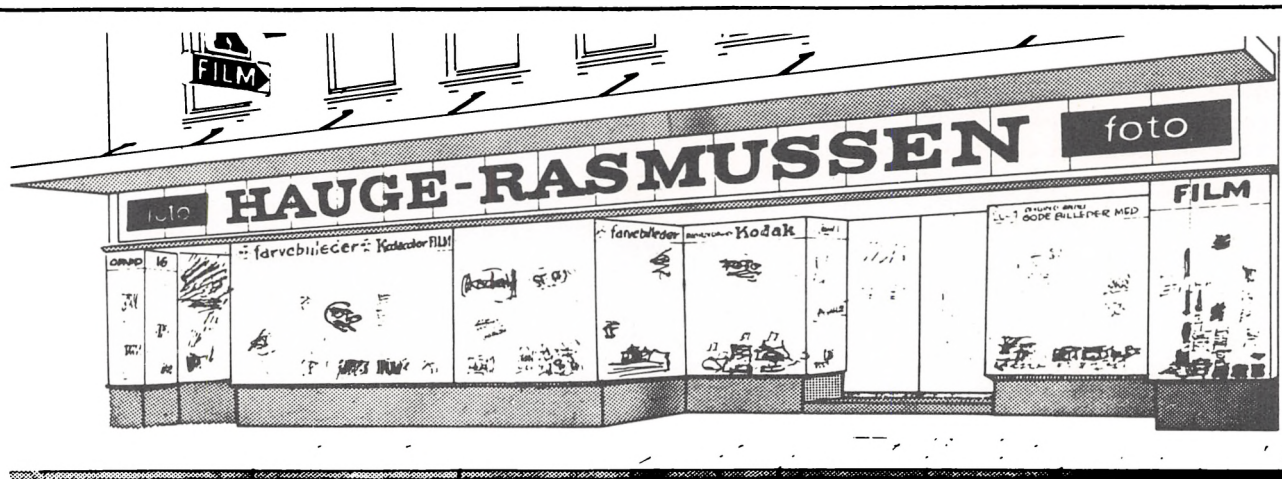
Grundlagt 1870

Torvegade 5 . Kolding

Telefon 52 69 00

matas

PLANTEBESKYTTELSE
INSEKTBEKÆMPELSE
ESSENER
ALT TIL ØL- OG
VINFREMSTILLING

Vi er tilsluttet Danmarks største indkøbsforening for fotoudstyr.
De store fællesindkøb, der foretages i ind- og udland, giver lavere priser, og disse fordele kommer Dem til gode.

HAUGE-RASMUSSEN

FOTO

HELLIGKORSGADE 16-6000 KOLDING
TELEFON (05) 52 00 70 - (05) 52 42 70

HERRETØJ

**JERNBANEGADE 16
6000 KOLDING**

TELEFON (05) 52 71 65

Rammen om en god forbindelse

Deres nye glarmester:

Christian Wilger & Søn

Nicolajstræde 1
(ved Rådhuset og Kirken)

Tlf. 52 03 34

**Indramninger . Malerier . Kunst
Blyruder efter opgave
Spejle**

VI FØRER ART KUNST

Kolding skifter ansigt

I øst og vest - i nord og syd - alle vegne er der planer om sanering af ejendomme i et forsøg på at gøre vores by smukkere - eller måske af trafikale hensyn. Først fik vi Bredgadegennembruddet og dermed en delvis frilægning af kirkearealet, senere fulgte fjernelse af Vestergade og Rendebanen, og senere sanering af ejendomme i kvarteret omkring Katrinegade og fjernelsen af Konsul Graus gade. Stadig tumler man med vældige planer, som skal løses med tiden.

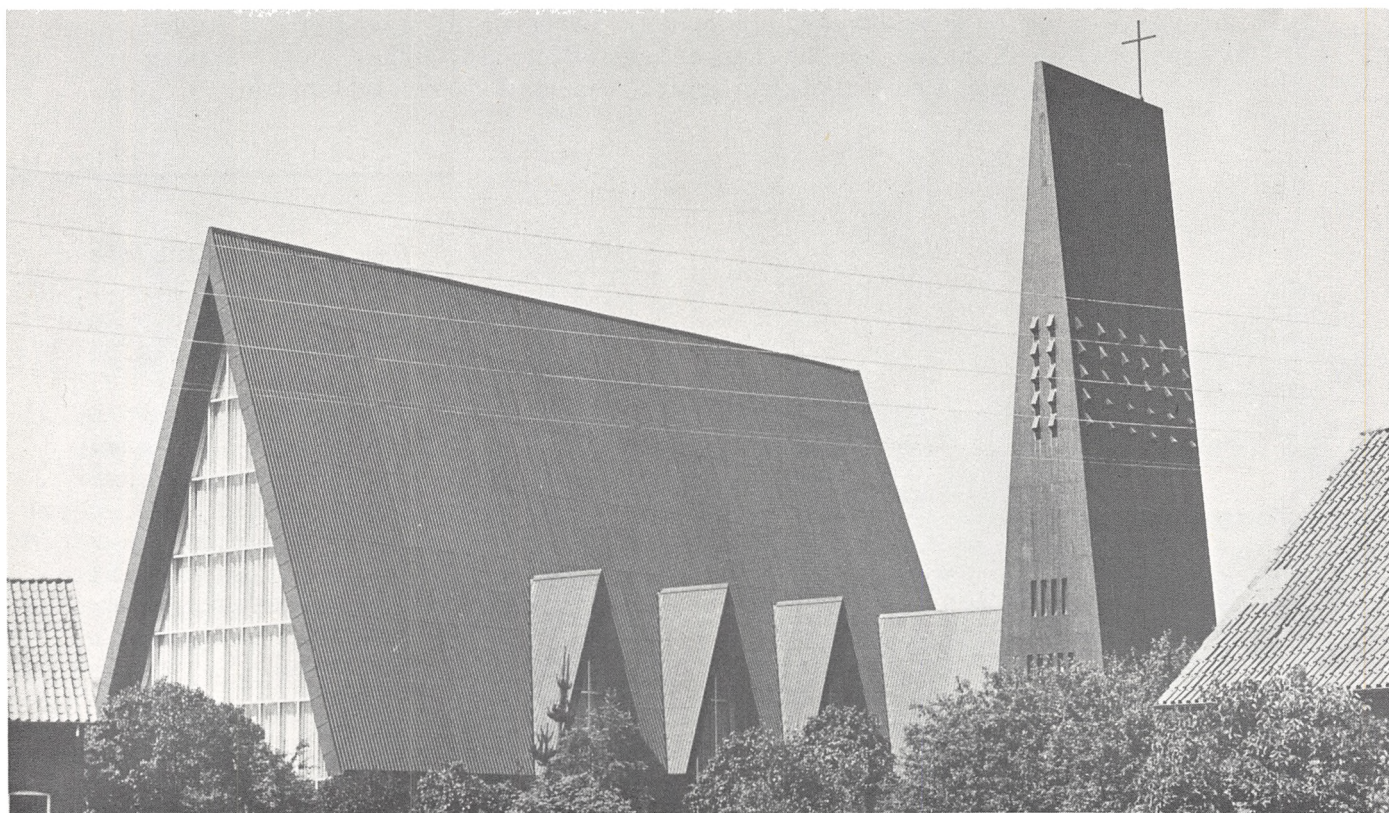
Gamle historiske ejendomme må lade livet, for at nye, moderne bygninger kan rejse sig på tomterne.

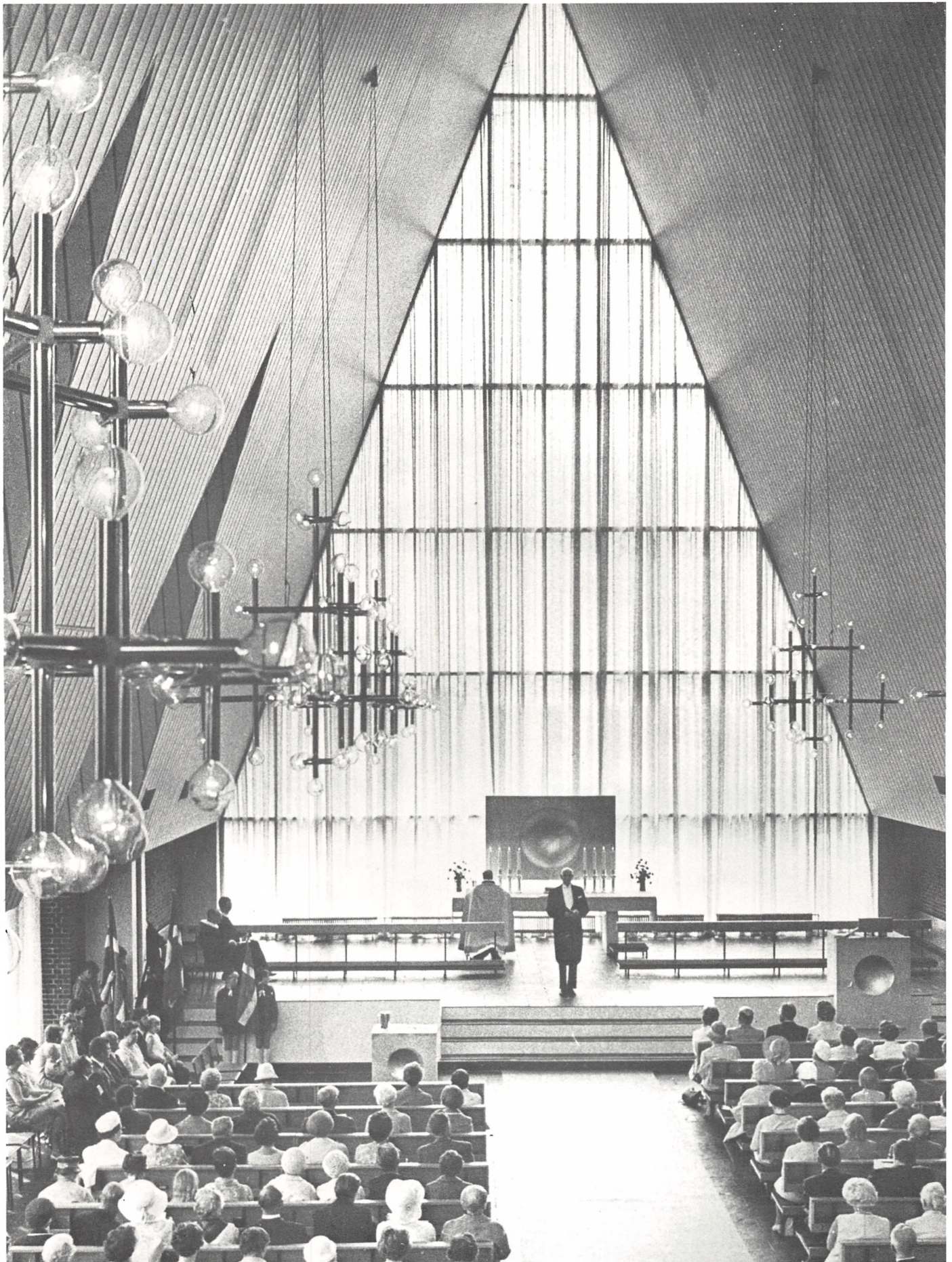
Her er det hjørnet af Brostræde - det gamle "Skiddenstræde", hvor bl.a. bødlen havde bopæl - og Søndergade, der nedrives tillige med alle de lave bygninger næsten helt hen til hjørnet, som falder, og her har Føtex foretaget en stor og længe tiltrængt udvidelse.

Næsten umærkeligt ændres byens udseende dag for dag. I det sidste par år har navnlig bankerne sat deres præg på gadebilledet. En af de mange ændringer er undergået hjørnet af "gågaden" Østergade og Akseltorv, hvor Chr. Mikkelsens trikotageforretning i flere menneskealdrer har været et fast punkt i Kolding.

Et ganske utraditionelt kirkebyggeri fandt sted, da Brændkærkirken opførtes. Men efter færdiggørelsen må man erkende, at den særprægede kirkebygning føjer sig smukt ind i omgivelserne, og ikke mindst kirkens indre, hvoraf vi på næste side bringer et billede fra indvielsen, er stærkt beundret.

Et billede fra indvielsen af den smukke Brændkærkirke.

Bryllupsfotografering
efter aftale

Studio 14

**HELE
FAMILIENS
PORTRÆT
FOTOGRAF**

Reklame &
teknisk foto

Grafik —
Fotostater
Brochurer

Ved fotograf
Inge Vedsted Damberg
Adelgade 14,1.
Kolding.

Telefon 52 96 22

Speciale:

**BØRNE
fotografering**

Drejer det sig om

MUSIKINSTRUMENTER

- så kig ud i
A-10 Centret på
Vejlevej 172.

Mange fine
verdensmærker
og alt i tilbehør

hagstrøm musik

Telefon (05) 52 81 80

Stor P-plads lige udenfor døren

**DAMESKO
HERRESKO
BØRNESKO**
fra hele Europa

- Vil De se udvalg
- Vil De se mode
- Vil De se nyt
- Vil De se menneskevenlige priser

Sander Sko

ØSTERGADE 17
KOLDING

Gå kikketur i SANDER sko

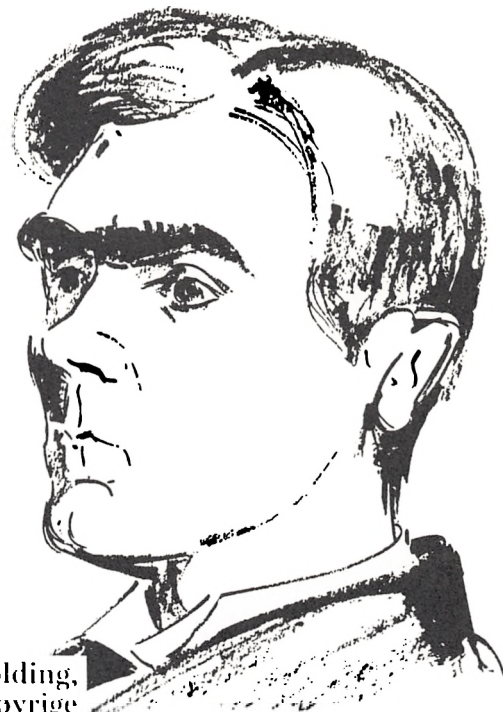
**Selskabsfoto
Børnefoto
Reklamefoto**

**THURASVEJ 4
KOLDING**

Tlf. 05 524811

Den røde time

Portrættegninger af Anton Schrøder

POUL FROST-HANSEN (Otto Wang), født 27. April 1887 i Kolding, Digter, Drømmer og Boghandler. »Stamfader« til alle de øvrige her i Bogen nævnte Indehavere af Pariserbegejstring. Kun 17 Aar gammel stod han 24. Juli 1904 paa fransk Grund i Boulogne, 1. August s. A. saa han første Gang Notre-Dame de Paris og l'Arc de Triomphe. Bøjet ud over Pont Neufs aarhundredgamle Brystværn skuede han ned i Seinen og gav sit Hjerte til Byen. Letbevægelig, stundom troløs, gav han senere Kærlighedserklæringer til Fiesole, Venezia, til Granada og Middelhav, til Marokko — og Norge! Troskabseden beholdt Paris. Han gæstede Byernes By igen i 1906, han gensaa den for tredje Gang i 1908 som 21aarig og blev gennem et treaarigt Ophold i 1910—12 ét med Byens Sjæl. Fra Hybelen paa Hôtel St. Pierres Tagetage i Robespierres og Marats gamle smalle Gadestump, hvor Duften fra Rædselsperioden endnu slaar op langs de sorte Mure, skuede han ud over sit elskede Paris. Herfra hørte han Klokkerne ringe i Val de Grace, herfra listede han i Morgensko ned i den berømte Bagerbutik paa Hjørnet efter sine croissants. Kun fem Skridt — og han var paa Studenternes besungne Boulevard St. Michel. Han bad sine Bønner i den ældgamle St. Severin, han traskede sorgløs op over St. Genièves Bjerg, ind i Gaderne bag Panthéon, han gik i aarle perlemorsskønne Morgendrømme op i de gamle Gader paa Montmartre, talte med Pigen ved Vandposten paa Place du Tertre, stirrede med H. C. Andersensk Ydmyghed paa Rendestensbrædtet foran »Maison Rose«. Han digtede, drømte og var glad. Han svang de hæderlige Butikspiger under de kogende Gasblus i Moulin de la Galette, han saa paa Cancan'en i »Bal Tabarin« og »Moulin Rouge«

Efterhaanden udsendte *Otto Wang* Bøgerne »Verdens Hjerte«, »Calvi Rose«, »Kærligheden kalder«, »Carneval« og — i en senere Landflygtigheds Længsel »Ridderen af Montparnasse« — lutter Pariserromaner. Sidst, foreløbig sidst, de smaa friske »Breve fra Verdens Hjerte«.

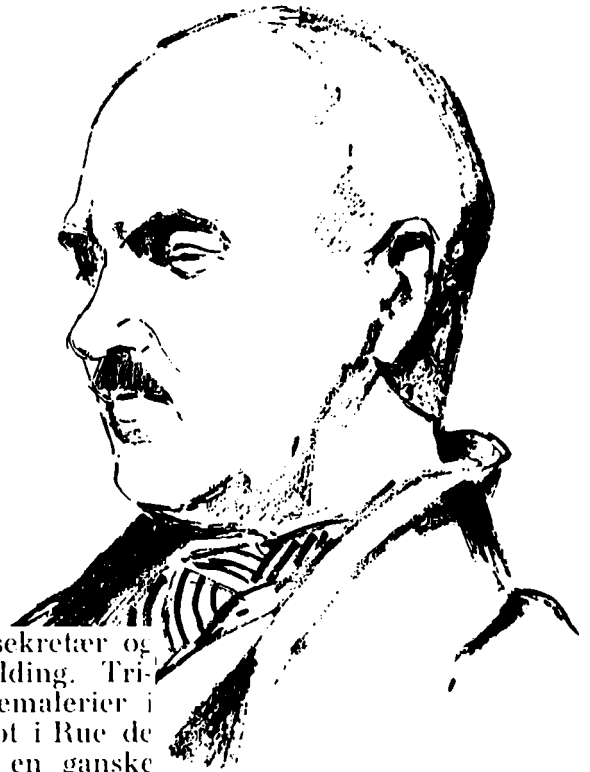
Saa kom ogsaa for ham den store Trængselstid, hans babyloniske Fangenskab i det kolde Nord. I tolv lange Aar hørte han ikke Larmen paa Boulevarderne, ikke en eneste lille Seineudflugt til St. Clouds Terrasse, Blot en Butik med Bøger, Brevpapir og Skolerekvisitter. Hvert Foraar rykkede det i ham, hvert Foraar raslede Lænken. Men den lod sig ikke trække med længere end til Døren, der stod han og saa op mod den blaa Himmel og nedad Koldings tamme Rue de l'Est.

I 1924 slog Gensynets Time. Eet eneste daglangt og nattekort brusende Jag gennem Ungdommens By fra Sted til Sted. Oh, Luxembourgghaven var heldigvis lige bedaarende, Paul Verlaine skuede endnu dybsindig ned fra sin Piedestal. I »Chop Latine« luede Absinthen med samme blege og dog brændende Opalglød som dengang, paa Quaierne de samme lasede, fedtduftende Bøger. Den samme Højtid under Kuplen over le Tombeau de l'Empereur!

LES FONDATEURS DE LA SOCIÉTÉ „L'HEURE ROUGE“

I 1926 udkom på V. Schæffers forlag en ejendommelig lille bog, som kun blev trykt i 30 eksemplarer. Den handlede om fire koldingborgere, som ganske havde tabt deres hjerte til Frankrig, nærmere betegnet Paris. De havde fælles oplevelser og minder og fandt så på at stifte en forening, som de gav navnet Det hemmelige selskab "Den røde time", der kun måtte have fire medlemmer, endda kun mandlige. Samlingsstedet var "Palmehaven" i Kolding. Her mødtes de fire medlemmer en gang om ugen for ved et glas af en mystisk drik at hengive sig til deres glade pariserminder.

Den røde time

NIELS JACOBSEN, født 30. Maj 1878 i Hylke, Byrådssekretær og Ungkarl, typisk Sybarit. Bopæl: Hôtel de Ville à Kolding. Tricoloren paa Divanhylden, Reproduktioner af Louvremalerier i smalle Guldrammer, et Par Billeder fra det gamle Paris købt i Rue de Seine bag l'Institut de France. Han er »Franskmand« af en ganske ejendommelig Art. Før Verdenskrigen og under denne udpræget Germaner af »Politiken«s Type. En skøn Julidag 1919 rejste hans Ven, Redaktør Schrøder, til Paris forat deltage i Sejrglæden efter Versailles-traktatens Underskrivelse. Niels Jacobsen medgav ham det værdifuldeste, han ejede: sit Guldur til eventuel Pantsættelse. Uret kom igen; men det var inficeret med fransk Aand, og da det kom i Sekretærens Vestelomme, »slog det ind«. Resultat: Orientering i romansk Aand. Siden da ser Niels Jacobsen ikke mod Berlin, højst mod Köln og Rhinen. Hans Interesse begyndte med filologiske Studier. De varer ved endnu omtrent 7 Aar senere. De fuldendes aldrig. Den 22. September 1922 stod han for første Gang paa Gare du Nord sammen med Harald Nielsen. Han kendte alt, forinden han saa det. Intet imponerede ham - undtagen Sainte-Chapelle. Denne Drøm i Farver mættede hans Sjæl mere end Notre-Dame, mere end alle Louvres Skatte, mere end hans bevarede germanske Kærlighed Kölnerdomen!

Førøvrigt drømte hans kommunalt angrebne Sjæl videre efter Harald Nielsens Bortrejse paa saa mærkeligt et Sted som Quai de Grenelle, hvor han saa paa Kraner og Losning i aarle Morgenstunde.

Han kom hjem vedblivende med sin filologiske Interesse til Højbjergs i Hjertet. Han læste Fransk hos Monsieur Girard og hos en Dame i Landsbyen Vejen, senere ogsaa hos en Lektor i Kolding.

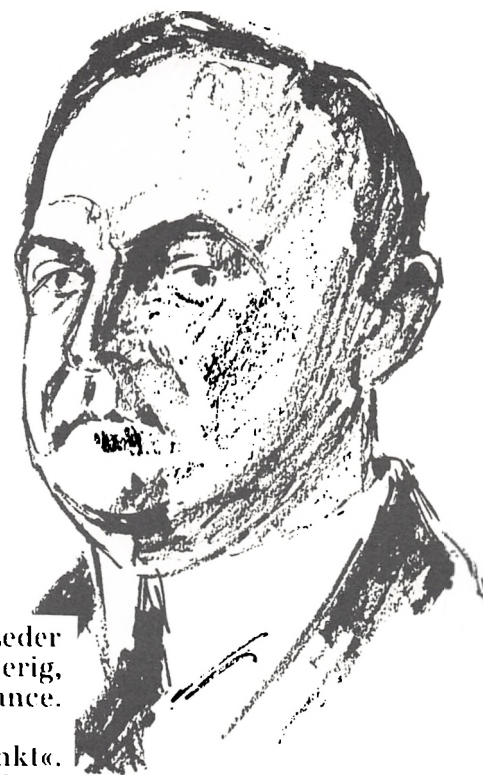
26. September 1925 var han atter i Paris. Som Medlem af en international kommunal Kongres var han selveste Byen Paris' Gæst ved en Fest paa Hôtel de Ville, hvor Nationalgardister stod ret for ham med dragne Kaarder. Han saa en Mængde Cementhuse, Vandledninger, Gas- og Elektricitetsværker, han kørte ved Nattetid rundt om et illumineret Eiffeltaarn i ensom Fryd. Han gennemvandrede Reims' Elendighed, han gæstede Partifælle Herriots By, Lyon, han besøgte Grenoble og bilede rundt i Alperne, han hvilede — som de store Statsmænd — ud et Par Timers Tid i Aix les Bains.

Efter hans første Rejse fik Vennerne en festlig, selvironisk Dagbog, efter den næste Rejse endnu en Dagbog. Han brillerede baade som Skribent og Foredragsholder. Ved en fransk Fest i Marielund til Fordel for faldne franske Soldaters Børn fremsagde han Marseillaisen med betagende Patos. Ved et internationalt Lægebesøg gengav han Borgmesterens Tale paa Fransk, saa flere omtrent forstod ham.

Nu læser han hver Dag sin »Le Journal« og sine uregelmæssige Verber. Han dyrker sin Franskinteresse som en kær Pligt i streng grammatikalsk Selvtugt.

En anden af byens kendte skikkelser var "Jacob"-byrådssekretær i Kolding gennem en meget lang årrække - Niels Jacobsen. Hans noble og korrekte optræden og hans store interesse for alt, hvad der var fransk, gjorde i høj grad sit til, at han var selvskrevet til optagelse i det fornemme selskab "Den røde time". I Harald Schrøders omtale af ham, får vi at vide, at han elskede at brillere med sit franske - og som Schrøder ironisk bemærker - oven i købet sådan, "at flere forstod ham"!

Den røde time

HARALD NIELSEN, født 11. April 1890 i Horsens. Ejer og Leder af »Palmehaven« i Kolding. Selfmade-Mand, energisk, iderig, kender sit Fag til Bunds, forstaar at udnytte enhver Chance. Altsaa en amerikansk Type.

Men alligevel — alligevel har ogsaa *han* sit »springende Punkt«. Han *kan* drømme; men hans Drøm maa snarest naa frem til Handling, den maa kunne udføres, ellers er den ikke Drøm for ham.

Han sidder en Efteraarsaften ved det berømte »Byraadsbord« i Palmehavens dunkle Spisestue sammen med Byraadssekretær Jacobsen og Redaktør Schrøder. Han sidder kun et Øjeblik og lytter til de to Venners Parisertale. Jacobsen skal rejse et Par Dage senere. »Jeg ta'r med!« siger han, rejser sig og gaar straks bort forat træffe Forberedelser til sin »officielle« Københavnsrejse. To Dage senere sidder han i Kupeen incognito paa Vej mod Paris, hvortil han ankommer 22. September 1922. Det viser sig snart, at Byen passer ham. I »La Rue« og »La Perouse« gør han dyrekøbte kulinariske Studier, han drømmer ud foran Mona Lisa, han styrter sig med nordisk Kanniballyst ud i Nattelivet omkring Place Clichy og Place Pigalle. Han napper Toppen af Eiffeltaarnet. Han glemmer ganske sit eget praktiske pæredanske »Café-Jeg« ved et fedtet Marmorbord foran »Boule d'Or« paa Place Michel. Han ser alt, nyder alt. Ti Dage senere er han igen i Kolding, pariserskudt for Livet.

I Efteraaret 1924 foretager han sin anden Frankrigsrejse i Vinhøstens Tid. Han optræder som Fører for en dansk Vinbonde fra Strandhuse, en gæv Dværgelefant, der ikke holder af Museer, men er dybsindig Spirituskender og elsker at gaa stille og sidde længe. De er kun een Nat — men en dejlig Nat! — i Paris. Saa gaar det mod Syd. De holder Indtog i Macon, de gæster den dejlige By Dijon, de drikker Bourgogne, som man kun faar den paa »Gerningsstedet«. De svipper en Tur til Genève, de ser Luzern, de gæster Lyon, Bordeaux, Jarnac, Angoulême . . . Og saa igen Paris, hvor Harald Nielsen gør epokegørende Studier i de gamle Gader paa venstre Bred. Han opdager den smalle Rue de l'Hirondelle's skjulte Glæder. Han finder den sidste ægte Apachekælder, hvor Værten er i Skjorteærmer, og Kniven sidder løst i Læderskeden.

1925 er han igen i Paris. Som Dante vandrede gennem Helvede, saaledes larmede H. N. gennem Paris med to glubske Grand Danois. Han lærte at kende Leden ved det hele lig salig Baudelaire. Han gjorde Bod i Notre-Dame. Nu ved han, at hans næste Rejse skal være den rigtige! Den ensomme Tur, Driveriet langs Quai'erne, over Broerne, mellem Louvres Kunstskatte. Og saa om Aftenen en Tur gennem venstre Breds stille Gader og om Morgenen gennem Hallerne helt op til hans elskede Boulevard Clichy, hvor det dufter af friske Grøntsager og al Slags Mad fra de aabne Udsalg, og barhovede Madame'r skændende slæber deres Kurve op ad Bjerget gennem den stejle Forbrydergade Rue Lepic, mens Sacre-Coeur vikler sig ud af Morgentaagen

»Den røde time« tilbragtes som nævnt altid i »Palmehaven«, der dengang som nu var »stedet, hvor man gik ind, når man gik ud«. Restauratøren Harald Nielsen (som i folkemunde kun hed »Palmeløget«), var en af byens ret kendte skikkelser. Der var altid mange gæster og mange af dem var stamgæster med deres egne bestemte stamborde. Harald Nielsen rejste meget i udlandet for at hente ideer til etablissementet - ogsaa i Paris, hvor han naturligvis ogsaa havde sin stam-
cafe.

Redaktør Harald Schrøder var vist oprindelig ophavsmanden til selskabets stiftelse, og det var også ham, der forfattede skriftet, som omtalte de fire første og sikkert eneste medlemmer. Det skete under pseudonymet Jean Lasque, vel af den årsag, at han selv var mellem de fire. Vi har af en af Harald Schrøders sønner, redaktør Ole Schrøder, København, fået tilladelse til at offentliggøre det sjældne skrift, som vi synes er en morsom ting, i Koldingbogen. Det ejendommelige selskab har sikkert haft mange hyggelige "røde timer", som har kunnet animere til gentagne besøg i den forjættede stad. At det ikke har været de vilde orgier, sørgede de små indtægter for, men desmere oplevede de fire gutter den særlige atmosfære og stemning, der var over den franske hovedstad - Paris.

„L'HEURE ROUGE“

HARALD SCHRØDER, født 30. Marts 1886 i København. Redaktør og Stemningsmenneske. Uforbederlig »Franskmænd«. Siden Drengenaarene i drømmende Længsel mod Paris, som han havde en sikker Tro paa, at han skulde se engang. Derfor læste han om Byen, skaffede sig i en meget ung Alder Rejsebøger og Kort, gennemvandrede Gaderne i Tankerne, læste de berømte »Tres«-Rejser fra Dag til Dag og fulgte Ruterne paa Kortet. I 1919, inden Verdenskrigen officielt var sluttet, slog den store Time for ham. En Julidag sejlede han med Ø. K.-Motorskibet »St. Thomas« fra Vejle til Rouen og betraadte her Frankrigs Jord for første Gang Søndagen 27. Juli. Samme Aften naaede han Gare St. Lazare og tog ind i et Hotel i Rue Marbeuf ved Champs-Élysées nær Triumfbuen. Dagen efter gik han sin By igennem efter Næsen — lige fra Avenue de la Grande Armées Gitter ved Neuilly til Bastillepladsen, derfra ad Boul. Henri IV og Boul. St. Germain til St. Michel, over Cité op til Boulevarderne. Han saa den pragtfulde Festillumination i Anledning af Versaillesstraktatens Underskrivning, han besøgte Teatre og Operaer og dvælede ved berømte Grave. Han drev op over Montmartre og dasede i stille Aftener langs Seinekajerne. Han forvildede sig i Quartier Latins gamle Gader og fandt en Stambuvette paa Place de la Sorbonne overfor d'Harcourt. Han oplevede alle sine Drømme. Han besøgte Reims, Versailles og Malmaison. 11. August tiltraadte han fra Le Havre den lange Hjemrejse over England.

I 1925 gensaa han Frankrig ledsaget af sin Hjertenskær. Mandag 27. April naaede de via Esbjerg-Anvers-Bruxelles det vaarskønne Paris. De tog ind paa »Hôtel de la Faculté« i den gamle Rue Racine. De gik deres første Aftentur over Pont Michel med Notre-Dame til højre. Gennem Tuilerihaven til Place de la Concorde og ad Rue Royale til Boulevardernes Lysreklamepragt. De blev tyve Aar yngre, de nød Byen med Øjne, Øren, med Smagen og Lugten, med Følelsens fineste Nervetraade. Efter blot en Uges Forløb var de saa inkarnerede Parisere, at de efter Indkøb paa Blomstertorvet paa la Cité kunde vandre paa Banegaarden og modtage Venner fra Danmark og føre dem til »La Rotonde«s Kunstnerlarm paa Montparnasse. De saa alt det smukke. De gik under Boulevardtræernes skære Løvspring fra Place de la République til Place de l'Opéra lige mod den vinrøde Aftenhimmel. De slæbte sig hjem fra Metro »Odéon« ad den mørke Rue de l'Ecole de Medicine . . . De saa en solfyldt Morgenstund for — foreløbig — sidste Gang den 11. Maj Glimtet af Sacre-Coeurs Kuppel, da Toget førte dem bort . . .

Harald Schrøder er omtrent lige saa »slem« som Frost-Hansen. Han kommer efter Sigende paa »l'Heure Rouge«s Samlingssted fem Minutter før alle andre, blot for at sidde ensom og sværmerisk og se paa Tricoloren, mens Fuglene synger udenfor. Han tror, han i en eller anden Førtilværelse har boet i den kedsommelige Rue Navarre i 5. Arrondissement paa Nordskraaningen af St. Genevièves hellige Bjerg nær Romernes gamle Amphiteater.

Gårdejer Anders Ravn, Skovdrupgård i Seest, har gennem mange år samlet oplysninger om sognets historie og har bl. a. en komplet fortegnelse over gårdenes størrelse, matr. nr. og deres ejere gennem tiderne. Kilderne er dels arkiverne i Viborg og Aabenraa, Ribe og Vejle amts årbøger, sagn og mundtlige beretninger. Her bringes et uddrag af det omfattende materiale.

Anders Ravn:

Minder fra Seest sogn

Et par kilometer vest-sydvest for Kolding ligger Seest, en skøn og frugtbar plet, som med sit kuperede terræn udgør en landskabelig skønhed, og som i særlig grad har påkaldt sig arkæologernes interesse. Her er foruden mange andre steder i Koldings nærhed bl. a. fundet "brandpletter" fra omkring 400 år før vor tidsregning. Disse brandpletter viser, at her har været en ret tæt bebyggelse. På området fra Brændkær til Seest mener man, at det ældste Kolding må have ligget.

Seest er en "sted"-by, hvis gamle navneform Seested allerede i år 1428 blev afsvækket til Seest. Forstavelsen i "Seest" menes at svare til den i middelalderen kendte form "Sæ", der endnu findes i f. eks. Sæby. Den oprindelige betydning af "Sæ" er "Indsø" eller "Sumpland", og det passer jo også godt på Seest, der ligger tæt på Kolding ådal, som i oldtiden var en indsø til Kolding fjord. Og betydningen af navnet Seest kan da være "Bostedet ved søbredden".

Landsbyen Seest hører til Andst herreds ældste bebyggelser, men da det her drejer sig om gammelt skovland, er de nævnte bebyggelser sikkert ikke meget ældre end vikingetiden (cirka år 800).

Samlinger af gårde og huse er: Seest Overholm samt Seest Vesterskov og

Seest-

min barndoms by.

*Hvor før var banker, kuplede og høje,
med herlig udsigt til den blanke fjord,
der har man nu en jævnet plads for øje.
Og brede gader, ligesom en snor,
er trukne, hvor - jeg husker det så nøje -
der var en sandgrav, mægtig dyb og stor.
En enkelt stråtækt hytte står tilbage
som fattigt minde om de svundne dage.*

*Forgæves jeg en byklædt borger beder
at vise mig en yndig lille sti.
Han aner ej engang, hvorom jeg leder
og gør sig med en høflig hilsen fri.
Som fremmed står jeg på de kendte steder,
mens godtfolk går mig undrende forbi.
Af by såvel som borger er tilbage
kun ganske svage spor af ældre dage.*

A. J. Gejlager.

Seest Østerskov og Munkensdam, som nu er et helt villakvarter. Navnet Munkensdam er vidnesbyrd om, at der her har været en dam i middelalderen. Da hørte det til munkenes gerning at interessere sig for fiskeri. "Munkens dam"

er altså en betegnelse, der er bevaret på en fiskedam gennem munkenes tid og efterhånden fæstnet til et stednavn.

Seest var iøvrigt delt op i flere samlinger af gårde og huse, der lå så tæt ved hinanden, at det var naturligt at benævne dem som een by. "Kærnen" var nok de to største: Overholm og Nederholm. Om de forskellige samlinger af gårde fortæller Aug. F. Schmidt bl. a., at *Vrannerup* er en Torpby, anlagt i den ældre middelalder. I ordets forled indgår et mansnavn *Vrani*, medens endelsen *-rup* (af *thorp*) betyder "udflytterby", "samling af gårde og huse" eller lignende. En nybygger har anlagt en landsby her mellem Seest mølleå, Kolding ådal og skoven i vest.

Hylke er et stednavn, der optræder hyppigt nær vandmøller, kær eller kilder. I jydsk dialekt findes et ord: *holk*, der betyder udhulet. Den oprindelige form for en brønd var en udhulet træstamme i et vandhul. En sådan brønd hedder *holk* eller *hulk*, og kendes endnu i dialekterne i betydningen: "Vandhul". I Norge kendes *holka* som "en fordybning i landskabet". Disse betydninger svarer godt til *Hylkes* beliggenhed, og det er uden tvivl selve dalens navn (æ *hy'lk*), der er blevet overført på bebyggelsen, som findes i ådalen ved Seest mølleå.

MALERNES ANDELS SELSKAB

Riberdyb 1 - Kolding

Telefon 5221 36

Seest omtales første gang år 1428. Oprindeligt var Seest sammenlagt med Dalby og Vonsild. Brændkær mark hørte også under Seest, men kom under Kolding 1427.

Seest bestod 1683 af to dele, Nederholm og Overholm, der begge lå et stykke fra kirken. Nederholm havde 13 gårde med 78,28 tdr. hartkorn, 417,7 tdr. land opdyrket. Overholm bestod af 14 gårde med 71 tdr. hartkorn samt 2 huse, 394,5 tdr. land opdyrket jord.

1644 blev Seest udplyndret af svenske tropper, og efter gamle beretninger al avling ødelagt. 1645 hærgede general Wrangel Seest sogn. Bønderne skulle levere korn og halm til de mange heste, der fulgte med hæren, og ligeledes måtte bønderne aflevere deres kreaturer og svin, for at soldaterne kunne få kød at spise. I denne periode, hvor der desårsag herskede stor fattigdom, kunne de store gårde ikke genopbygges, og de kan af samme grund være forfaldne og er gået helt til.

Før 1600 omtales to vandmøller i Seest: Seest vandmølle og Vrannerup vandmølle. Der var også en vindmølle i Seest, den omtales dog ikke i de gamle beretninger. Den blev nedbrudt ca. 1930. Seest vandmølle omtales 1594 til lensmanden på Koldinghus. Kongen har eftergivet møllen landgildet. 1598 er møllen brændt, og 1600 omtales et øde og forladt møllested. Det er ikke angivet, hvor møllen har ligget, men det er mest sandsynligt, at den har ligget ved Helligvadgård, hvor den gamle kommunevej, der går fra Seest Østerskov til Seest by, passerer åen – det er det nemmeste sted at dæmme op for vandet.

Vrannerup mølle – nu kaldet Seest vandmølle – blev sammen med Vrannerup Hovgård lagt under Kolding slot 1580. En stor del af gårdene fik malepligt til møllen. Der omtales ved sammenlægningen, hvor stor afgift, møllen skal betale til slottet, nemlig 1½ læst mel, 4 orter malt foruden 1 daler årlig i penge for en eng ved møllen. I 1683 berettes det, at møllen havde 2 overfaldskværne, der blev drevet af 2 hjul. Møllen drives af Hylke bæk, der har et naturligt fald til møllen – og den mangler vand, når stor tørke eller frost påkommer. I 1762 omtales møllen på følgende måde: Møllen har 2 kværne, der går på overfaldende vand uden mangel til sin næring. Den er også i god stand på bygning og maleværk. Møllen stod i jordebøgerne til i landgilde at betale 16 Rdl. 64 skl. Vrannerup mølle ligger ved den gamle sognevej mellem Vrannerup og Seest, der går fra øst for Skovdrupgaard (den gamle møllevej) og gennem Seest vandmøllegård til Vemgård i Vrannerup og derfra til Lindegård i Vrannerup by.

1878 opførtes møllebygningen af kampesten, tækket med tagpap, i 2 etagers højde. 1883 byggedes lade til Møllegården efter en brand. Der er flere gange sket brud på dæmningen – sidste gang 1931. Da havde landmændene fået elektricitet og havde selv kværn. Dæmningen blev ikke istandsat, møllen blev nedbrudt og kampestensmurene blev slået i skærver.

I Seest er en gammel rytterskole, bygget under Frederik IV i 1721. Der findes, som ved andre rytterskoler, en tavle med følgende inskription: »Halvtredsindstve år Gud har du mig opholdet, af sygdom, krig og pest mig intet ondt har voldet, thi yder jeg dig tak og breder ud dit navn og skoler de fattige til gavn. Gud, lad dette værk din nådes fylde kende, lad denne min fundats bestå til verdens ende, lad altid på min stol een findes af min æt, som mener dig, min Gud, og disse skoler ret.«

Læreren ved rytterskolen fik følgende løn som skoleholder i 1766: 24 rigsdaler, græs og foder til 2 køer og 6 får samt frit hus. Som kirketjener 3 tønnder rug, og ved de store højtrider 3–4 rigsdaler som offer.

Den nuværende skole, kaldet »den røde skole«, er bygget i 1884. Tilbygningen, kaldet »den gule skole«, er bygget i 1911. Der har dog været tre andre skoler, som nu er nedlagt. Seest Vesterskole, der lå på Seest Vestermark. Den blev nedlagt i 1905, da Vrannerup skole blev bygget. Der var også en forskole i Seest Østerskov. Disse to skoler blev nedlagt, da Seest skole blev udvidet i 1960.

Det fortælles, at læreren ved Seest Vesterskole var gammel underofficer fra treårskrigen 1848–50. Han slog en proper næve og kunne godt lide de stærke drikke. En gang, han havde været i Kol-

ding, havde han kigget så dybt i glasset, at det kneb med at holde sig oprejst, og det endte da også med, at han faldt om i rende-
stenen, hvor han blev liggende. Nogle forbigående sparkede til ham og sjoflede ham til, hvorpå han kom så meget til sig selv, at han spurgte dem, om de vidste, hvem han var. Det vidste de naturligtvis ikke, og han gjorde dem da i en temmelig brysk tone opmærksom på, at han var sognerådsformanden fra Seest. De lo ham ud og spurgte ham, hvordan de andre sognerådsmedlemmer mon så så' ud. Hvilket svar, de fik, melder historien ikke noget om, men når han kunne være sognerådsformand, har han nu nok ikke været så ringe endda.

Der findes en kilde på Helligvadgård i Seest Østerskov. Gårdens navn stammer sikkert fra kilden, der kaldes Trefoldighedskilden. Den findes på sydsiden af Seest mølleå og skulle have helbredende virkning, når man badede i den eller drak af dens vand en mid-sommernat. Der går mange historier om denne kilde, og nogle af dem er sikkert kun historier. Bl. a. fortælles, at mange af de besøgende tog noget af det hellige og helbredende vand med hjem.

Den gang gik grænsen ved Kolding å, og havde man købt brændevin sydpå, skulle denne fortolde ved grænsen. Tolderne studsede over, at så mange havde flasker med vand med hjem. De blev mistænkelige – måske havde de også fået et praj om, at der blev smuglet kraftigt netop her – og de gav sig til at undersøge alt vandet i tønderne og flaskerne – og det viste sig da også at »vandet« for størsteparten var brændevin, der på denne måde skulle smugles over grænsen!

Toldgrænsen var meget ubehagelig for bønderne langs grænsen. Mange havde marker på begge sider toldskellet og skulle have studene fortoldet, når de skulle over på græs i foråret, og igen, når de skulle bindes ind i efteråret. Der kom da også en forordning, der bestemte, at kvæget 1 mil på begge sider af grænsen skulle registreres. Fra den ene side toldskellet skulle de brændemærkes i højre side, og fra den anden side toldskellet i venstre side. Denne mærkning og registrering blev først ophævet i 1838.

Der var mange episoder ved grænsen, og det kunne ofte gå hårdt til. Det var ikke altid lige rart at være tolder. Fra nord var det mest stude, der blev smuglet over, fra syd var det andre varer, bl. a. brændevin, der var meget billigere syd for grænsen. Der var ved indkørslen til Skovdruppgård en kælder eller en slags hule af kampesten, den var der endnu i 1880'erne – da blev den brugt til ølkælder. Ifølge gamle beretninger skal den have været brugt af smuglere, der sydfra ville smugle varer over den nærliggende Kolding å. Her blev varerne så opbevaret, indtil der blev en gunstig lejlighed til at få varerne over toldskellet. Smuglerne udviste somme tider en utrolig snedighed – når der skulle smugles, kunne de f. eks. udsprede rygter om, hvor og hvornår smuglerierne skulle finde sted, og når tolderne så holdt mandstærk vagt på disse steder, gik smuglerne ganske roligt i gang et helt andet sted.

Der knytter sig til Seest en del sagn og folkeminder. Både Aug. F. Schmidt og Ewald Tang Kristensen har samlet en del. Fortælleren af følgende er en gammel mand fra sognet. Han beretter: »På en stor gård, der hed Spreckler – A tror nok, det er i Seest – skulle pigerne om sommernætter våge ved deres bleg, for det kom ikke ind. Det var forbudt karlene at komme ud til dem om aftenen, men hvad, de gik jo derud alligevel. Så kom der en hvid jomfru henne i haven, og de blev forskrækkede. Uha, der kommer æ jomfru! Men så med eet blev den henne. De blev jo noget forskrækkede, og så fortalte de husbonden det om andendagen, at de havde set en hvid jomfru. Han ville dog ikke tro på det, men karlene viste ham stedet, hvor hun gik, og så gravede de ned på dette sted og fandt en sølvskål. Siden så de hende ikke. Dette sagn er knyttet til gården Virkelyst, som i tiden fra 1818 til 1853 ejedes af U. G. Sprechler. Det er det ualmindelige personnavn, der har forvirret den gamle meddeler, han har ment, at det var gårdens navn, men det var altså dens ejers.

Laus Thuesen tjente som dreng på Seest vandmølle, der havde en mark nedenfor Skovdruplund, hvor jernbanen Kolding-Esbjerg nu løber. Laus Thuesen og en gammel røgter kom en aften ned fra

INGFELDT

**KONTAKTEN
MELLEM**

**KØBER OG SÆLGER
I MERE END 25 ÅR**

**Villaer – Byeendomme
Forretninger
Industri
Landejendomme
Sommerhuse
Villa- og sommerhusgrunde
Ejendoms-administration
Aut. boligudlejning**

TECTUM FRITIDSHUSE

Medlem af D. E. H.

TLF. *52 33 99

Ingfeldts EJENDOMSKONTOR
MAZANTIGADE 6 KOLDING
TELF. (05)*52 33 99

INGFELDT

Østergades Varehus

Grundlagt 1901
— og stadig førende

I vore 19 afdelinger
finder De:

Gardiner	Kjolestoffer
Trikotage	Manufaktur
Babyudstyr	Hvidevarer
Kitler	Sengetøj
Forklæder	Paraplyer
Småting	Handsker
Garn	Strømper
Dækketøj	Kosmetik
Lingeri	Madrasser
Rengøringsartikler	

Østergades Varehus

ØSTERGADE 19 OG SLOTSGADE 22

TLF. (05) 52 44 88
POSTGIRO 60 36

denne mark op til vejen. Pludselig trækker røgteren drengen til side og udbryder: »Kan du se, der kommer en ligskare?« — »Nej,« svarer drengen. Han kunne ingenting se. »Så vil A spild et trin o dig,« sagde røgteren og gik med drengen hen til Seest Kirkegård. Der kunne han se hele ligskaren og endda kende folkene og hestene. Det var manden fra Skovdruplund, der blev begravet. Kort tid efter døde manden på Skovdruplund og blev begravet. Herefter troede drengen fuldt og fast på varsler. Ved begravelsen på Skovdruplund ville hestene, der var spændt for ligvognen, ikke gå af stedet. Man måtte spænde et par andre heste for, og de gik med det samme.

Et andet ligskaresagn er knyttet til Hylke bakke. Her kom en kapellan fra Hjarup — han havde været i Kolding — kørende med sin kusk. Pludselig sprang hestene over til den ene side af vejen. Kusken var ræd, de skulle vælte i grøften, men nu blev hestene stående helt rolige, og da de havde stået et par minutter, gik de frem igen. Hverken kapellanen eller kusken tænkte nærmere over dette, men da de en uge senere atter havde været i Kolding, og skulle hjem — det var endnu ikke blevet aften — kom de til en ligskare netop på dette sted, og de måtte holde over til siden og holde stille, mens ligskaren passerede, og de var da klar over, at det havde været et varsel.

Et andet sagn fortæller, at der i Hylke bakker var en røverhule. En dag stjal røverne skovfogdens fede gris. En hyrdedreng så det — men røverne fangede ham og ville slå ham ihjel, men drengen bad for sit liv og lovede, at han aldrig ville røbe til noget menneske, hvor røverne boede. Og med det løfte lod de ham gå. Da drengen nu kom hjem, skulle han jo af med sin viden, og han fortalte da lænkehunden, hvor røverne boede, så tilpas højt, at skovfogden, som stod tæt ved, tydeligt kunne høre hvert ord. Nu drog han med en flok karle og drengen som vejviser ud til røverhulen, hvor røverne efter en kort kamp måtte overgive sig. Siden har der ikke været røvere i Hylkebakkerne.

Det er tredje generation,

vi har den glæde at se som kunder. Gedigent håndværk går aldrig af mode. Kvalitet, moderne snit og omhyggelig forarbejdning er den treklang, der skaber den velsiddende habit, præget af stil og diskret elegance.

Mange forsøg er gjort, men endnu har ingen kunnet overgå det gode engelske kamgarn.

Lad os vise Dem et udvalg.

HÆRRE- OG
DAMESKRÆDERI

Jernbanegade 40 . Kolding
Tlf. (05) 52 14 27

Møllehuset ved Seest Møllegård ca. 1914. Det er Jeppe Lausen, der står foran det velholdte hus, som forlængst er borte.

Forfatteren August F. Schmidt var uhyre produktiv som lokalhistoriker, og han har skrevet mange bøger og artikler med emner fra Koldingegnen.

Han omtaler også Gejlager og dennes forfatter- og digtervirksomhed og supplerer Gejlagers Seest-erindringer op med adskillige interessante træk og kontante oplysninger samt gamle sagn fra egnen. Han skriver bl.a. om den i sin tid så stærkt besøgte helligkilde "Trefoldighedskilden", som fandtes i en lille bæk i en dal på Seestskovgårds mark. Nu er den, skriver han, et almindeligt vandhul med trædække og kaldes af enkelte gamle, som endnu kan huske den, for "æ helle vand". En tidligere ejer af kilden kaldtes Jens Peter Hellevand. Denne kilde besøgte af mange Sct. Hans aften mod blegsot, engelsk syge og dårlige øjne. Almindeligvis besøgte kilden tre gange ni gange. Var sygdommen vanskelig at komme af med, ni gange ni gange. Den besøgte helt til ca. 1850, især af folk fra Kolding, der drak af kilden og tog en flaske vand med hjem. Somme tider flere.

Ungdommen dansede i den nærliggende gård, hvor der kunne købes kaffe og brændevin. Brændevinen blev smuglet over rotagrænsen fra kilden som "kildevand". Toldpersonalet undredes en gang over alt det "kildevand", der førtes ind til Kolding en Sct. Hans nat, og da vandet blev undersøgt, viste det sig da også for største parten at være

brændevin! Kildegæsternes store antal og den lette adgang til de stærke sager gav som regel anledning til en mængde ballade og slagsmål, hvorfor ejeren af kilden, Peder Lillerup Hansen, forbød valfarterne til kilden.

Digteren og forfatteren, lærer Anthon Jacobsen Gejlager har i en minde-

artikel i Kolding Folkeblad 11. april 1929 fortalt om sin barndomstid i Seest:

I min barndom vidste gamle folk at fortælle om en spådom, der gik ud på, at Kolding og min fødeby Seest engang skulle vokse sammen. Spådommen er forlængst gået i opfyldelse. Men dengang — i firserne — syntes det at ligge ganske udenfor mulighedernes grænse. Der var et helt kvarters gang fra Kolding

Seest mølleå, som i ældre tid dannede grænsen mellem syd og nord.

Seest Møllegård ca. 1912 med den store møllesø, der nu er genskabt som et eldorado for lystfiskere. Til Møllegården er knyttet et stort dambrug.

til urmagerens ejendom i Seest Nederkrog, hvor den egentlige landsby begyndte.

Hvad der især gjorde spådommen om sammenbygning tvivlsom, var de høje bakker og de mellemliggende tilsvarende sænkninger. Når man stod på landevejen lidt ovenfor hjørnet, hvor kirkestien mødes med landevejen, kunne man ikke se andet end spiret af den katolske kirke. Resten skjultes af en høj bakke lige ved bygrænsen, og ved nordsiden af vejen lå grusgraven, hvori nu bl. a. støberiet ligger, helt gemt bag en høj skrænt. Nu er bakkerne delvis jævned. Lavningerne er fyldte, og den før så skumle vej er blevet et venligt villakvarter. I stedet for hegnene langs vejene er der tætte husrækker, forretninger af alle slags er blomstret op, medens der dengang kun var to kagekoner som repræsentanter for handelsstanden, nemlig Karen Sadlers og Stine Johns, hvis datter Mette forøvrigt endte som Mandarinfrue i Kina.

Mange af mine bedste barndomsminde er knyttet til Hans Nissen Bechs gård, nu "Teglgården", hvor nabolagets børn havde en uforlignelig legeplads. På det andet af byens to teglværker kom jeg ikke så meget, men jeg husker den

gamle Torben Lygum, der, så vidt jeg ved, havde grundlagt det. Han avlede selv sin tobak og syede selv sine støvler. Tobakken lugtede afskyeligt, og de brednæsede støvler var både vinde og skæve, men begge dele var billige, og det var hovedsagen.

Endnu må jeg nævne Seest Vesterskov. Her og i engen ved den klukkende å har jeg drømt mine skønneste drømme. Ingen steder var blomsterne så kønne, nødderne så brune og luften så krydret og herlig som der. Meget har ændret sig i mellemtiden. Vejen "før med hasselhegn ved siden" er helt forandret i de år, der er gået. Nu er dens plads mellem tætte husfacader, og den er i rang omtrent med købstadgaden.

Naturligvis fik jeg mine stærkeste og varigste indtryk fra landsbyen, hvor jeg voksede op. Det var der, alting begyndte.

Da jeg var seks år, hørte jeg for første gang nyt fra den store verden. Nabokonen fortalte mig, at Christiansborg brændte. Jeg så forskrækket efter røgen og skønnede, at Christiansborg måtte ligge langt borte, siden jeg intet kunne se.

Lidt af den samme uhygge følte jeg, da min far en aften under læsningen

af avisen fortrædeligt udbrød: "Så, nu har vi fået provisorium igen!". Hvad det var for noget, vidste jeg ikke, men at det var noget meget ubehageligt, kunne jeg høre på stemmen.

Det gjorde også et voldsomt indtryk på mig, da jeg hørte, der var kommet en socialist til byen. Jeg havde en uklar fornemmelse af, at ulykken i sin frygteligste skikkelse hjem søgte min stakkels fødeby, og at verdens undergang var nær.

Og så til sidst en realistisk oplysning. Den frodige kornmark mellem Rolles Mølles skov ved Vrannerupvejen og gården "Aldershvile" var endnu omkring 1905 ikke ganske opdyrket. Da blev der ryddet træstubbe - de sidste rester af oldtidsskoven - på dette areal. Længere er det ikke siden, at der her var skov. Jeg har set stærke mænd bødle med mægtige træstubbe her. Et sidste minde om tusind års rydning af skov ved den vej, der siden omkring år 1000 har ført fra Lunderskov gennem Gelballe, Vrannerup og Seest til byen med kongeborgen ude ved den blå fjord. Skovrydningen er vel det ærværdigste minde, jeg har at glædes ved fra den aldrig glemte hjemstavn.

CA

MØBLER

v. Ove Charles Andersen

Haderslevvej 17-19, Kolding, (05) 52 55 26

P. Ladegaard Andersen

Klostergades Glarmesterforretning

Klostergade 5

Tlf. 522236

Bygningsarbejde

Indramning

Malerier og reproduktioner i stort udvalg

Historien om fru Jyttes kapløb med Kirkeuret i Kolding

Opmærksomme borgere, der på vej til arbejde eller til bybusserne, kigger op til uret på Sct. Nicolai kirke, vil, hvad klokkeslettet angår, undres over, at et af de fire ure viser noget helt andet end de tre øvrige. Mange eksperter har i årenes løb forsøgt at finde ind til mysteriet, men til dato er det ikke lykkedes at få de fire ure til at gå ens.

I »Almuevennen« søndagen den 3. april 1842 findes en lille opsats, »Kirkeuhret i Kolding«. Et folkesagn. Det hedder heri:

En af de første marker udenfor Kolding var Brændkær mark. Sønden for Kolding, i Tved, Dalby sogn, lå der dengang et herresæde, Tvedsgaard. Det ejedes i begyndelsen af det 14. århundrede af en ætling af den mægtige adelsslægt Limbækkerne, nemlig Henneke Limbæk, der samtidig var herre til Skinkelsborg i Stenderup sogn, Tjørning, Trøjborg, Møgeltønder og Gram. Hennike Limbæk faldt i kampen mod Ditmarskerne 1404, og efter hans død styredes godserne af hans enke. Hun nævnes kun ved fornavn, fru Jytte. Slægtsnavnet er ukendt. I 1427 lånte fru Jytte 80 lybske mark af Kolding by og satte alle sine rettigheder til Brændkær mark i pant derfor med ager, eng, græsgang og skov, intet undtaget, dog således at de »ikke hugger ege og bøge i skoven, der ligger på foranævnte jord«, og »når jeg, fru Jytte, og mine arvinger vil løse foranævnte jord, så skal jeg og mine arvinger opsiges pengene på Tyrstrup ting den første dag før Sct. Hansdag i midsommer og ingen derefter, at de nævnte 80 mark skal betales i Kolding otte dage efter St. Mortens dag.« Sagnet har så fået fat i denne begivenhed, at en fornem dame lånte penge af Kolding by, og det spinder nu videre og fortæller, at bymændene havde sat den betingelse, at pengene skulle betales en bestemt dag inden klokken tolv, ellers tilfaldt den pantsatte jord byen.

Dagen kom, og borgerne havde truffet deres forholdsregler. De omtalte bymænd

Endnu i september 1972 er der flere minutters forskel på to af kirkens urskiver. Hvilket af dem mon passer?

Kirkeuhret i Kolding.

(Folketsagn.)

For mange Aar siden boede der paa en nu ødelagt Gaard ved Kolding Fjord en riig Mand, som, blandt meget andet, ogsaa eiede den saakaldte Synder:Vang ved Kolding. Borgerne i denne By bleve enige med ham om, at han skulde afstaae dem denne Jord, imod en betydelig Sum Penge, og foranstaltede i denne Anledning et Dricklegilde for ham. Over Bordet kom han til at tale om en Hest, han havde, der var saa hurtig, at den i en af ham opstøvet meget kort Tid skulde kunne løbe fra hans Gaard til Kolding; men dette vilde Borgerne ikke troe. Han indgik derfor et Røddemaal med dem, at Hesten skulde komme til Kolding Torv lige i det Dieblit, da Klokkeren slog Tolv, i hvilket Tilfælde han skulde have adskillige tusinde Daler; i modsat Fald derimod skulde Borgerne have Synder:Vang for Intet. Hesten ankom virkelig til Kolding Port i saa betimelig Tid, at den godt kunde have naaet Torvet; men i det Samme dreiede Borgernes Uhrer, saa at det slog Tolv. Da Manden hørte Klokker:Slagene, vendte han sin Hest, reed stille tilbage til sin Gaard, og døde af Sorg otte Dage efter.

Siden den Tid har Uhrer i Kolding aldrig gaaet rigtig; i stærk Storm kan det stundom vride en heel Time, og det er til Straf for den syndige Gjerning, Borgerne begik.

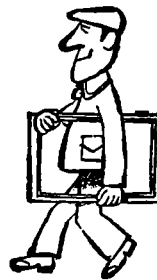
TH. SYNDERGÅRD

GLARMESTER

AGTRUPVEJ 44 * 6000 KOLDING

POSTGIRO 73642

TELF. (05) 52 21 74

TERMORUDER
AUTORUDER
BLYRUDER
BYGNINGSGLAS
KUNST
KERAMIK
INDRAMNING

havde taget plads i kirkens tårn, og da fru Jytte kom agende på Kolding bro, slog klokken tolv. Hun var altså kommet for sent. Bymændene havde nemlig fået klokkeren (det hed sig for en flaske brændevin!) til at stille kirkeuret frem. Fru Jytte, som jo ikke var kommet ind i byen inden den påbudte tid, måtte ærgerlig vende om, og byen beholdt marken. Og sagnet ender med, at siden har man ikke kunnet få uret til at gå rigtigt.

Om denne fremstilling har historikeren P. Eliassen dog ret alvorlige indvendinger. Ved at sammenligne fru Jyttes panteforskrivning og sagnet, siger han, kan man hurtigt se, at således kan det ikke være gået til. Hvis fru Jytte virkelig engang før en Sct. Hansdag havde opsagt pengene og ved et uheld ikke havde fået dem betalt til den

fastsatte termin, ville der ikke være sket andet, end at hun ikke fik marken løst af pantet, og at borgerne i Kolding skulle sige pantet op hos fru Jytte, synes udelukket. Dertil havde de for hårdt brug for marken til avl og græsning.

Fru Jytte døde, og hendes datterbørn, Hans og Benedikt Ahlefeld, arvede gården, og med den bedstemoderens rettigheder til marken. De opsagde eller tilbagebetalte dog ikke de 80 mark, men solgte – med borgernes samtykke – det hele til familien Tedinghus (Tinhus). Om denne handel hedder det, at 8 navngivne dannemænd i borgmesters stue i Kolding svor på, »at de havde hørt og spurgt af deres forældre, fader og moder og mange flere gode, gamle dannemænd og dannekoner, at Kolding by havde først Brændkær mark i pant af hæ-

derlig og velbårne kvinde Jytte, og så på den tid, da Henrik Tedinghus (på Tvedsgaard) købte Brændkær mark, da købte han den med forord og samtykke, så at Kolding borgere skulle nyde halvdelen med ham og hans arvinger i fornævnte køb, og da gik en almindelig skat over Kolding, så mange gode hustruer måtte skære deres sølv af deres klæder og andet, hvad som helst de havde, og sætte det ud og betale fornævnte mark med«. Der haves også fra Tedinghuserne et brev, hvori de tilstår, at Kolding haver vel betalt udi fæ fuldt værd det, de skulle udgive for deres del og takker for god betaling.

Og dermed er det endelig fastslået, at marken er kommet til byen på en ærlig måde og er både købt og betalt.

Istandsættelse og
oppolering af gamle
møbler, chatoller
spilleborde etc.

Møbler i 3 etager

E. P. BUCHWALD

Snedkermester

Låsbygade 28 . KOLDING . Tlf. 521263

Lige ned ad gaden

Med den hast, hvormed et bybillede ændrer sig, skal en Koldingenser ikke have været ret mange år borte fra sin fødeby, før den virker fremmed for ham, og i de seneste årtier har adskillige kvarterer fuldstændig ændret karakter ved gadegennembrydninger og saneringer - bl. a. er et helt byafsnit omkring Konsul Grausgade og Hans Ludvigsvej jævnet med jorden. I relation til afsnittet om alt det nye, der er sket i Kolding, bringer vi her nogle prospekter fra det ældre Kolding, som mange vil nikke genkendende til - gader med toppede brosten, hestroscher, gaslygter etc., altsammen minder fra en provins-købstadsidyl, som længst er borte.

En vandring gennem Koldings „gågader“ for omkring 50 år siden

Det store billede er ukendt af de fleste, men ældre borgere kan huske bygningerne fra apoteket og opefter. Der var først en restauration (dem var der mange af i Låsbygade!). Så et par småforretninger, bl. a. en grøntforretning og en musikhandel, "Musikhuset", hvis indehaver var en ejendommelig type. Alle de violiner, han solgte, var med garanti "ægte Stradivarius'er". En ting er sikkert, han kunne lokke de skønneste toner ud af nok så simpelt et instrument. I den store hjørneejendom solgte Højlund konfektion, og H. C. Andersen havde en velbesøgt barberforretning. Vi drejer om hjørnet og kommer ind i Adelgade. Her på næste hjørne, hvor gaden "Hyrdestræde" gik ned til søen, havde N. C. Nielsens cigarforretning i mange år et udsalg. Hele denne karre - helt ned til apoteket blev saneret, en ny, moderne bygning opført, og den frilagte plads er nu pladsen "Låsbybanke" og en altid overfyldt parkeringsplads.

Fagbogs-afdelingen

MUNK

Boghandel siden 1844
Helligkorsgade 5

Moderne store afdelinger med
bøger af alle arter
Papirvarer
Plakater

Specialforretningen
hvor gardiner
er godt stof

Hele og partielle
Tandproteser
fremstilles og indsættes.
Overenskomst med sygekasserne

Leo Kærnaa
exam. tandteknikere

København: Nørrevold 9. Tlf. (01) Palæ 6750
Århus: Banegårdsplads 8. Tlf. (06) 12 21 11
Kolding: Østergade 7. Tlf. (05) 52 63 78

Bemærk vor nye adresse: Østergade 7.

PERGINOL

GULVBELÆGNING

Autoriseret Perginol-forhandler

Halfdan T. Hansen

Maskinsnedkeri
Tømrer- og bygnings-snedkeriarbejde

Telefon 05 52 74 80

Haderslevvej 154 . 6000 Kolding

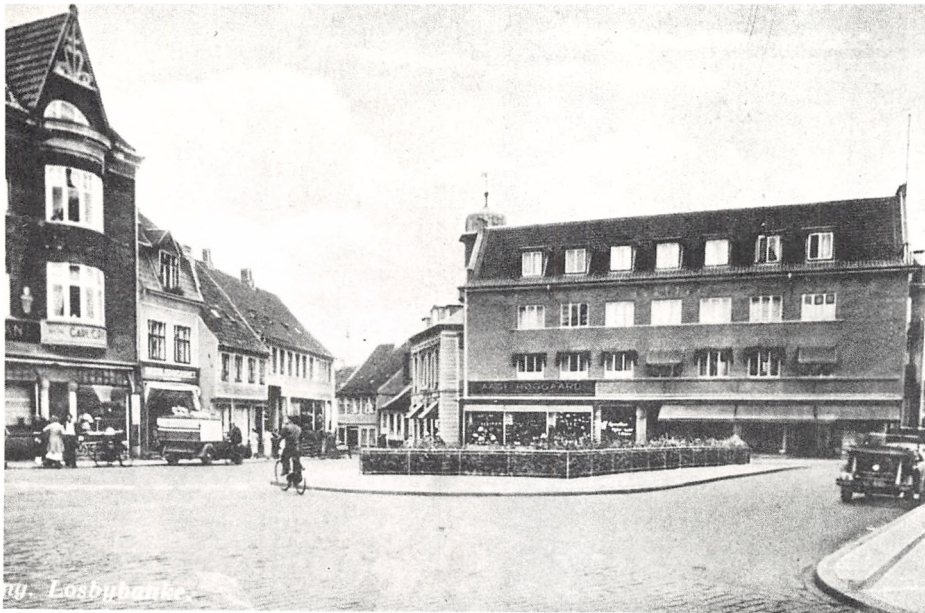
Akseltorv i gamle dage. Hotel Kolding var også dengang byens førende hotel. Hestedroscherne havde deres faste studeplads foran rådhuset - selv på de travle torvedage. Yderst til venstre ses, at der på 1. salen over Crome & Goldschmidt var biografteater. I samme ejendom fandtes byens eneste elevator. Overflødigt, for den var altid i uorden.

Vi rykker videre gennem Adelgade forbi Crome & Goldschmidts udsalg (her var den første "Biograf" på 1. sal) og drejer til højre ned på Akseltorv, hvor der i mangfoldige år holdtes "torvedag", og her flokkedes husmødrene om boderne for at gøre et billigt køb - ganske som i dag, hvor torvehandelen dog er flyttet til Skamlingvej. I baggrunden fandtes bl. a. en blikkenslagerforretning (op ad trappen), og i kælderen derunder frkn. Hattings restaurant.

Et andet billede af torvet - uden "torv". Her kan man se, at de store forretninger og banker endnu ikke har erobret bykernen. Der, hvor nu slagteriudsalget er, var L. Petersens fiskeforretning, ved siden af Chr. Mikkelsens trikotageforretning på hjørnet af Østergade. Apoteket lå på sin vante plads, men købmandshandelen ejes nu af købmand Schack.

Her har vi så Låsbybanke i sin nye skikkelse efter saneringen af den store hjørneejendom Låsbygade-Hyrdestræde. Bag det ret store anlæg ses installatør Høggaard at dominere forretningssektionen. Oppe på etagerne ovenover fandtes både tandlægeklinik, sagførerkontorer og andre firmaer

Låsbygade var i sin tid en "hovedgade" med masser af håndværkerværksteder og små, solide forretninger. En af dem, der holdt længst ud, var Hansens Lervarefabrik. Her var en stor stab beskæftiget med at lave gedigen lerkunst, brændt i de skønneste farver, gode brugsting som fåde og skåle og vaser, og tillige havde fabrikken en fantastisk produktion af urtepotter i alle størrelser. Dem er der ikke større marked for mere, nu er gartnerpotterne lavet af plastic.

Stadig ad de brolagte gader kommer vi til Kirketorvet, hvor den alt-dominerende forretning er den lokale afdeling af "Messen", som styredes af Erasmus Petersen, en kendt skikkelse i datidens Kolding. Også kiosken vil huskes, den har været mødested for mange elskende. Og yderst til højre havde guldsmed Kyster og brøderen skomager Kyster deres forretninger. H. Schmidt havde foruden isenkram også salg af symaskiner og udstilling i porten ind til Kysters gård, som den dag i dag danner en romantisk ramme om børnehjælpsdagens forlystelser.

Et meget gammelt billede af Aagaards materialhandel på Rendebanen, grundlagt 1835 af maleren og fotografen Dines Christian Jocum Aagaard. Ved siden af sit "glashus", hvor han optog portrætter, havde han et "farverhus", hvorfra han solgte olier og maling. Sønnen Børge Pontoppidan Aagaard gik i apotekerlære og fik i 1869 borgerbrev som materialist. Efter ham kom Johannes Aagaard, som videreførte materialhandelen til 1940, hvor den ved Bredgades gennemfrysning flyttedes til Torvegade og nu ejes af Bént Uldall Steinfath.

Det gamle Kolding

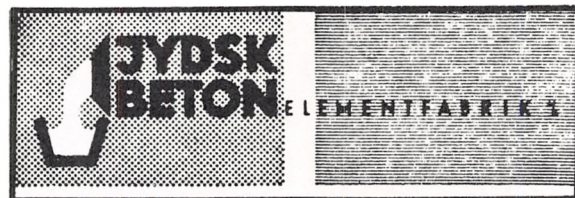
Rendebanen 1866

"Smedegaarden", der fandtes, hvor nu Bredgade løber. I baggrunden ses Østergaardsvej - den første gade til højre, når man kører ud ad Tøndervej. I gården havde en del håndværkere deres værksteder, der var drejerværksted og smedie til venstre og bødkerværksted til højre. Billedet stammer fra midten af trediverne.

Dette billede er fra begyndelsen af tyverne. Man skimter lidt af skomager Møllers hus helt til venstre. Derefter Kruses skotøjsforretning, helt oppe undet taget fotografisk atelier og ved siden af Kruse Chr. Hansens bog- og papirhandel. Derefter kom Borchs isenkramforretning - man ser porten, der senere blev indgang til "Biografen", som havde til huse her, lige til den ophørte.

FABRIK OG KONTOR: SONEBJERG . KOLDING : TELEFON (05) 52 61 00

Låsbygade 8-10
Kolding

Tlf. 05-520859

SEJLMAGER
PRESENNINGER
FLAG
OG VIMPLER

C.C. Fussing

Sdr. Havnegade 34
Tlf. 520171

Et billede fra "gågaden" Østergade. Her har også i sin tid boet en hattemager, vistnok der, hvor frk. Othilia Wiinholt senere fik herrekonfektionsforretning. Guldsmed Spetzler vil også huskes fra gaden, men om han har været der så tidligt, er tvivlsomt.

Et andet billede af Østergade fra omtrent samme tidsperiode. Her ser vi meget tydeligt Jens Mortensens efterfølger P. J. Schultz' forretning, populært kaldet "Billigheden". I porten til højre for forretningen var der som regel et paradis for børnene, nemlig en righoldig udstilling af legetøj. I ejendommen til højre herfor, havde tricotatefirmaet S. Winkler en stor garn- og trikotagehandel.

En af byens største og mest ansete forretninger var Peter Knaks manufakturforretning i Østergade. Den blev overtaget af Carl Petersen, som i en ret ung alder viste et dygtigt købmandsskab og drev forretningen frem til byens førende. Den er nu overtaget af sønnerne, som har delt den i to, en specialforretning for kjoler m.v. og en tæppe- og gardinafdeling, stadig på gågaden.

Mellem torvet og Lindtner havde en anden af byens mange specialforretninger i mange år præget gadebilledet. Det var Rud Christiansens hattemagteri. Dengang købte man sin hat hos en hattemager og sko hos en skomager. I dag er de fleste forretninger nærmest en blandet landhandel. Forretningen har i årenes løb gennemgået mange ansigtsløftninger og drives endnu på faglig vis af sønnen Aage Christiansen - og er byens førende pelshandel.

Jernbanegade, da gaden til venstre (nu Munkegade) hed Sønder Klostergade. Stadig med samme brolægning. Til højre midt i billedet ses en bagerkringle. Her boede en bager Samsø, som var byens fineste. Foran til højre de gamle huse, som blev nedrevet for senere at give plads for den store biblioteksbygning.

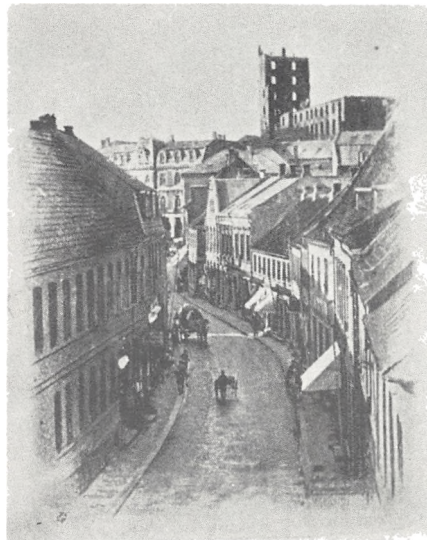
Jernbanegade nogle år senere. Der er nu opført midlertidige "basarbygninger af træ, hvor biblioteket er planlagt at skulle opføres. Nu står der "Munkegade" på skiltet, og Boesens navnkundige konditori har fået reklame på husgavlen. Riberholt Thomsen holder stadig stand på hjørnet. Endnu er der ikke behov for den ret store rundkørsel, som senere anlagdes midt i gaden, det var nemlig i krigens år, da bilerne var oplødsede.

Luseby, Katsund og Sviiegade

Hvorfra stammer de gamle gadenavne?

Går man en tur i sin by og bevæger sig lidt udenfor de egentlige strøggader, finder man en mængde besynderlige gadenavne – ser dem – og går så videre uden egentlig at spekulere over, hvad de betyder eller hvorfra de har deres oprindelse. Og trods byhistorikernes intense forskning er der da også flere af gadenavnene, som helt har unddraget sig en sikker tydning.

Således nævnes Laasby (Låsbygade) første gang allerede i 1484, og med uvæsentlige ændringer holder denne stavemåde sig helt til omkring år 1700. Rantzau har f. eks. navnet "Lussbuc". De ældste navne med endelsen "by" stammer helt fra vikingetiden, men mange af dem er dog sikkert meget yngre. Rektor Georg Bruun fortæller om mange af de gamle gadenavne i sin bog "Kolding før 1700" og bringer i bogen bl.a. kortet, som ses på næste side. Man ser på dette kort i baggrunden Koldinghus, Staldgården og Dyrehaven, og der, hvor nu Fynsvej går, det såkaldte "Forwerck". Ordet betyder både avlsgård og fremskudt befæstning. Efter tegningen her menes nok det første.

Et gammelt billede af Låsbygade, engang en af byens betydeligste forretningsgader.

I Laabykvarteret ligger foruden hospitalet omkring 20 huse eller gårde, ret spredt med mellemliggende marker og tofter. Et af de største huse syd for Laasbygade er betegnet som "Blessbergk". På Sct. Jørgensbanken ses en del bygninger, blandt disse en mindre, "Sct. Jørgenshoff". Over åen fører tre broer, en mindre, hvor Vesterbro nu ligger, Sønderbro med syv små huse på den sydlige åbred, og længere mod øst "Kongens Vindebro".

Kortets mellemste parti optages af kirken, Latinskolen, Nørregade (nu Adelgade), Torvet, Vestergade, Rendebanen, Søndergade (nu Helligkorsgade) og Østergade. Østergade har en tæt bebyggelse på den østlige side. Fra Vestergade til Østergade løber det på begge sider bebyggede Katsund.

Parallelt med Søndergade (nu Helligkorsgade) ligger en på den nordlige side tæt bebygget gade (det senere Brostræde). Det er den gade, som til forskellige tider hed Skidenstræde, Rakkergade og Bødelgade.

Nord for nuværende Klostergade ses den kongelige urtehøve, grænsende mod vest til en gade uden navn, bebygget på den vestlige side, den nuværende Slotsgade. Syd for Klostergade ligger i trærige

haver nogle anselige bygninger, mod syd-øst en spredt husrække vest for den kongevej, der fra vindebroen fører op til slottet.

Af alle kortets bygninger står nu kun slottet og kirken.

Den vej, hvor Låsbygade nu går, kan først være blevet farbar, da moradserne blev opfyldt og fjællebroer blev lagt over de små vandløb, som dengang skar sænkningen. At der her skulle have været en losseplads, som gav stedet navnet "Losseby", var tidligere en ret almindelig opfattelse, som dog er uantagelig, ligesom forklaringer om, at "Luseby" skulle stamme fra, at kvarteret var fattigt og urenligt. Andre antagelser går ud på, at her var byens nordligste ende, her låste man byen (byporten) af.

Men for ingen af disse "tydninger" har der foreligget konkrete beviser, og for så vidt er spørgsmålet om navnets oprindelse altså aldrig blevet løst.

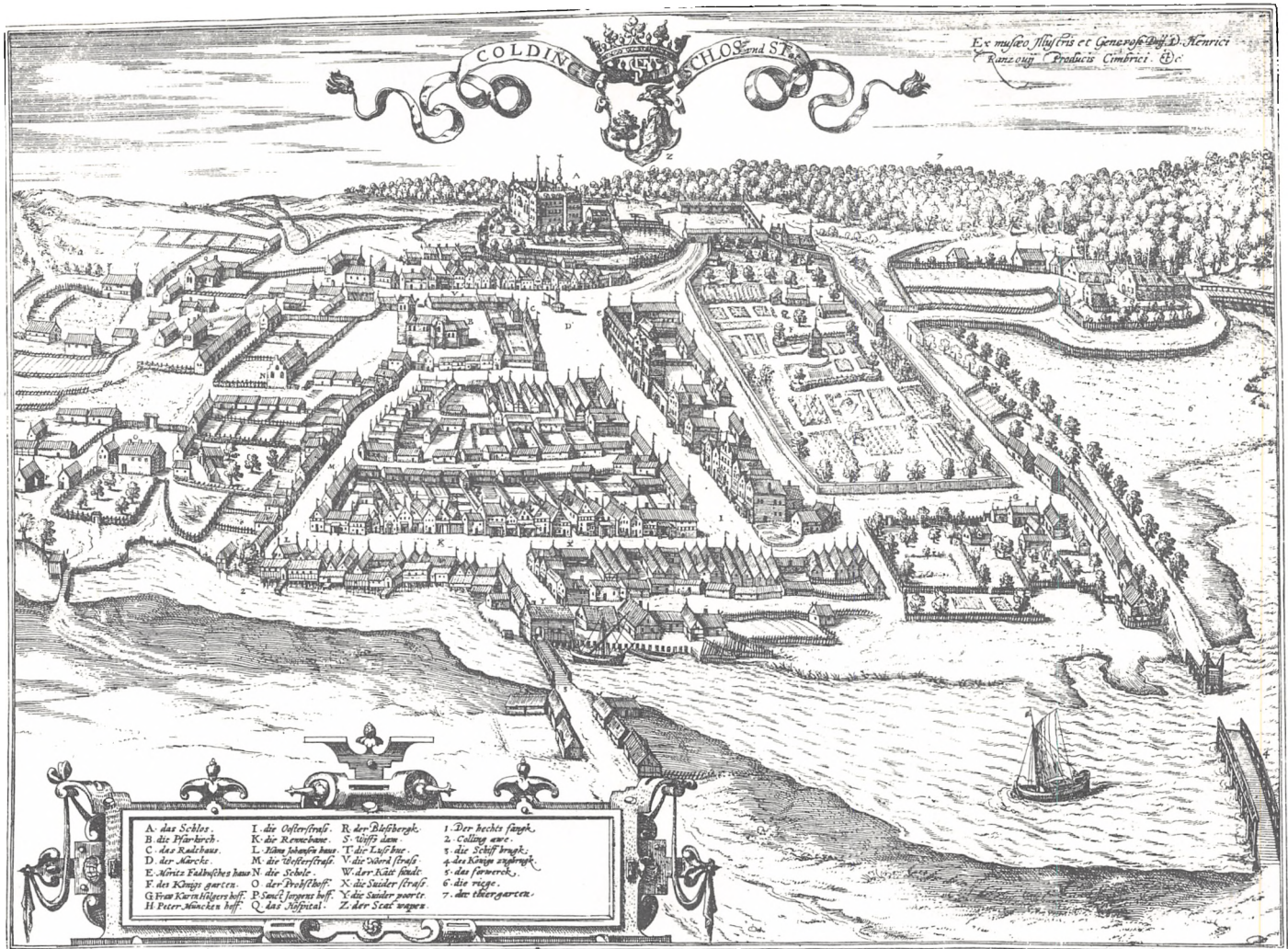
På ganske samme måde stiller det sig med oprindelsen til navnet "Blæsbjerg". Det brugtes i middelalderens slutning og findes på Rantzaus kort som betegnelse på et enkelt stort hus. Der er fremsat den

"Katsund", som det ser ud i dag. Her er stadig gennemgang, men strædet er moderniseret, og på det ene hjørne er nu en "pub" i engelsk stil

Sviiegade - nu Sviatorv - hvor trommeslageren averterede kommende begivenheder for al folket.

Kolding i Frederik II's Tid.

påstand, at her blæste byhyrden kvæget Sammen, og at her var hyrdens bolig. Denne forklaring er uantagelig. Hyrden har sikkert ikke haft så fin en embedsbolig, snarere har han boet i et af de små huse i Hyrdestræde. Bedre kan man tro på Fyhns udlægning, at det årlige kvægmarked blev holdt på dette sted, og at markedets begyndelse kan have været tilkendegivet ved hornblæsning.

Ligeledes er navnene "Svietorv" og "Sviegade" hidtil uopklarede. Fyhn udlæder navnene fra, at husene i ældre tid er blevet "svedet af": "siges at være ved ildsvaade ødelagt". Det er dog en tvivlsom forklaring, idet samme skæbne ramte mange andre gader heromkring. Eliasen mener, at navnene stammer fra, at her blev byens kreaturer "svedne", d.v.s. brændemærkede, før de om foråret skulle på græs. Støttende sig til, at der i Ribe også findes en "Sviegade" og i 1663 blev bekostet en "Sviæpæl", har Hugo Mathiesen fremsat den formodning, at kreaturerne, "når de om efteraaret toges hjem fra holmene, fik deres buskede og stride

haardække afsvedne med glødende jern". Men ingen af de mange forklaringer om navnets oprindelse er dog nogen sinde bevist.

"Katsund"-navnet nævnes første gang i 1456. Gaden ses ligeledes på Rantzaus kort, løbende fra Vestergade til Østergade med tæt bebyggelse på begge sider. I det 16. århundrede var strædet 3 meter bredt foruden et lille vandløb i midten. Endnu i 1820 har der været en snæver gang mellem bygningerne mod syd og nord, der efterhånden havde erobret grunden, og vægterne måtte om vinteren kaste sne i strædet.

Hvoraf kommer navnet "Katsund"?

Som nævnt løb gennem strædet et vandløb, og hvor dette vandløb passerede byvolden, har det været nødvendigt at rejse en "Kat", hvorved man i middelalderen forstod et forhøjet sted på fæstningsvolden, hvorfra man kunne beherske den nærmeste del af volden — en skanse eller en tømmerbygning, hvorpå man f. eks. kunne anbringe blider eller andre forsvarsapparater. "Sund" betyder i ældre dansk ikke blot en rende, men også et

smalt stræde. Navnet findes også i andre byer.

Vest for den kongelige urtehøve lå "Gade bag slottet", den senere "Peder-silliegade", nu Slotsgade. Gadens østlige side var ubebygget, og på den vestlige hvilede den servitut, at husene skulle være uden kviste, for at ikke uvedkommende øjne skulle kunne kigge ned i den kongelige gartnerhave.

Ganske forsvundne er nu forlængst nogle gyder, som nævnes i det 17. århundrede, således "Kedelsmedgade", som gik nord om det tidligere "Fremad" — nu "Casino" — fra Låsbygade ned til søen, "Fruegade", der mod øst løb parallelt med Brostræde, samt det berygtede stræde "Divelshul" (Djævlhullet), som fortsatte Vestergade ned til åen.

Det uhyggelige navn stammer fra, at her måtte kvinder som fik navnet hekse heftet på sig og som mentes at være besat af djævelen, bestå "vandprøven" i åen. Ved nutidige foretagne gadenavngivninger har man fundet frem til flere af de gamle gadebetegnelser — således er både Kedelsmedgade og Divelshul kommet til ære og værdighed igen.

Det byhistoriske arkiv i Kolding

Af Inge Ladegaard.

Da Koldings byhistoriske arkiv i 1968 blev flyttet fra lokalerne på Rådhusets loft til biblioteket, var der så meget materiale, at man måtte leje en lastbil til transporten, og der kom hurtigt til at se »beboet« ud i det nye lokale.

Rundt om i landet er der i løbet af de sidste 25 år skudt ca. 100 lokalhistoriske arkiver frem efter at arkivet i Fåborg i 1937 startede som det første.

Et byhistorisk arkiv har til opgave at indsamle materiale fra byen og egnen i form af billeder, breve, artikler, skøder og lignende.

Ud fra dette materiale har man mulighed for – helt sikkert – at se hvordan gaderne har set ud, hvordan omegnen var og hvordan de mennesker, der boede på stedet, gik klædt.

Vi lever jo i et samfund under forvandling.

Byerne oplever sanering og trafikregulering, ny bebyggelse skyder op og arbejdsmaåder og fritid ændres.

De fleste af os vil nok på et eller andet tidspunkt komme til at interessere os for hvordan vor by så ud på vore forældres eller bedsteforældres tid. Noget har vi fået fortalt, noget kan vi måske selv huske, men selve materialet vi har at støtte os til, finder vi i fotografier, artikler og breve fra den tid.

Det er vigtigt, at disse ting bevares for eftertiden, og at gamle billeder ikke kasseres eller brændes. Det sker desværre tit, når et

gammelt hjem brydes op, enten ved beboerens død, eller hvis han eller hun flytter på alderdomshjem eller plejehjem og ingen interesserer sig for de gamle billeder.

Det vigtigste er som sagt, at disse ting, der er kilder til byens og egnens liv ikke går tabt, men for at en sådan samling skal kunne bruges både af historieforskere og af folk, der søger oplysning om deres slægt eller egn, er det nødvendigt at få den ordnet, så man får mest muligt ud af materialet.

Stoffet i arkivet er ordnet i 3 hovedgrupper: Personer, topografi eller stedsbeskri-

velse og emner eller »sager« som f. eks. brandvæsen, skolevæsen, teatervæsen og andre.

Når materialet afleveres på arkivet føres det ind i en protokol, hvor der står hvilken ting det drejer sig om, hvem der har afle-

veret det, om der er nogen klausul på og hvis der er specielle forhold, der gør sig gældende. Det får et løbenummer og dette nummer følger det hele vejen gennem arkivet.

Får man nu for eksempel nogle håndvær-

kerregninger fra reparationer på en forretning i 1944, vil det være naturligt at anbringe dem under forretningens eller indehaverens navn, men ser man nærmere til, opdager man måske, at disse regninger stammer fra reparation efter sabotage mod forretningen. Så er man ovre i besættelsestidens historie og er i besiddelse af et virkeligt kildemateriale. Naturligvis bliver det så bemærket under emnet »Besættelsestiden« at disse regninger findes på dette sted. Det siger sig selv, at jo flere stikord man har til en sådan samling, jo mere kan man få ud af den.

På et billede af en sangforening fra 1880-erne findes måske en flok flotte mandfolk med hvide sangerhuer og knækflip, og billedet vil naturligt finde sin plads under Sang og musik, men kan man finde ud af, hvem der optræder på billedet, må man under afdelingen »Personer« opføre den pågældendes navn, og hvor man eventuelt kan finde mere om ham. Måske får arkivet besøg af en slægtsforsker, der søger oplysninger om en bestemt person, måske ved han bare, at hans bedstefar eller onkel var medlem af en sangforening i Kolding i 80'erne, og i begge tilfælde er det muligt at finde frem til den pågældende.

I løbet af året har arkivet modtaget en hel del materiale, og vi er godt i gang med at bearbejde det.

Der er udsendt ca. 300 skrivelser til foreninger og formænd i Kolding med tilbud om opbevaring af foreningens protokoller og arkiv, og en del har benyttet sig af tilbudet. Det skal lige nævnes, at en del af disse ting er fundet på mærkelige steder, hvor det efter al sandsynlighed ville være gået til grunde, hvis man ikke havde fulgt opfordringen.

Efter en artikel om arbejdet på arkivet i Kolding Folkeblad, hvor vi efterlyste folk, der ville fotografere de gamle kvarterer før de helt forandrede karakter, fik vi en henvendelse fra en interesseret mand, der nu er godt i gang med at levere et fremragende dokumentarisk materiale om byen i årene 1972-73.

Det er naturligt for et byhistorisk arkiv at stå som en selvstændig afdeling af det stedlige bibliotek, og det er naturligt, at kommunen betaler, men arkivet må også selv nødvendigvis gøre opmærksom på sin eksistens, så arkivet bliver et led i byens kulturelle liv.

Vi beder Dem altså hjælpe os, så værdifuldt materiale ikke går til grunde.

Medens det før i tiden var naturligt, at de fleste i den meget mindre by kendte hinanden og omtrent var dus med folk i det offentlige liv, er det nok noget anderledes nu. Musikhandler Marcus skrev fra århundredskiftet og fremefter nogle herlige viser, ud af hvilke man næsten kan fornem-

me en duft af fest og glæde og godt humør og stor interesse for byens trivsel. Lad mig slutte med et vers fra visen om »Mads fra Brakker«, skrevet i anledning af Egtvedbanens indvielse 1898 og afsunget for første gang ved indvielsesmiddagen den 4. maj samme år:

"Nærenstid vi sidder i Kopeen,
og den stiger jen paa hver Halvfjerds,
saa maa vi skam ud og skyde te'en,
men det tøkkes A nu er Kommers,
for der er saa manne Holdepladser,
hvor vi tejr'n med gevaldig Ro,
A skal sej vos, det saa dejlig passer,
at ved hver Station der er en Kro."

KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI A/s

L. FUGLSANG & SØNNER

SLOTSGADE 6-10 · KOLDING

TELF. * 52 14 88

Bøger

alle slags tryksager

eget bogbinderi

Gulvtæpper Gardiner Sengetøj

Carl Petersen

ved Poul Petersen

Østergade 26 . Telefon (05) 52 04 38

6000 KOLDING

Bendixen Brilller
Søndergade 16 KOLDING

SÅDAN SÅ FORRETNINGEN UD I 1913

Vi handler stadig med smart og aktuel mode.
De er velkommen til at prøve!

Carl Petersen

v. Steen Petersen . Gågaden 13-15 . Kolding
Telefon 52 35 22.

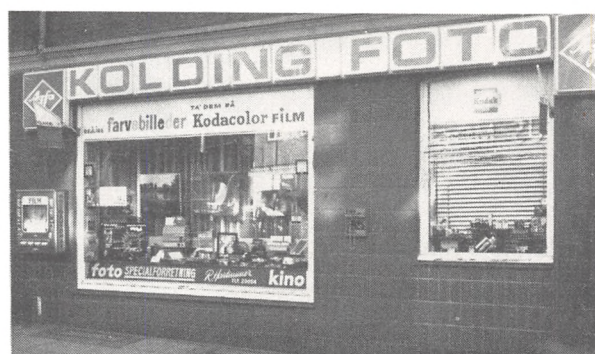
To ting

vil De sætte pris på:

1. Den rigtige adresse
2. En fagmand at stole på.

Derfor er vi her i Koldingbogen.

På gensyn i specialforretningen, der sætter Dem
og Deres hobby i focus:

Alt i Foto - Kino.

FOTO-KOPI
mens De venter
af skemaer, tegninger,
breve og bøger.

FOTO - 1 minut
til førerbevis,
pas m.v.

- og vi er eksperter
i affotografering.

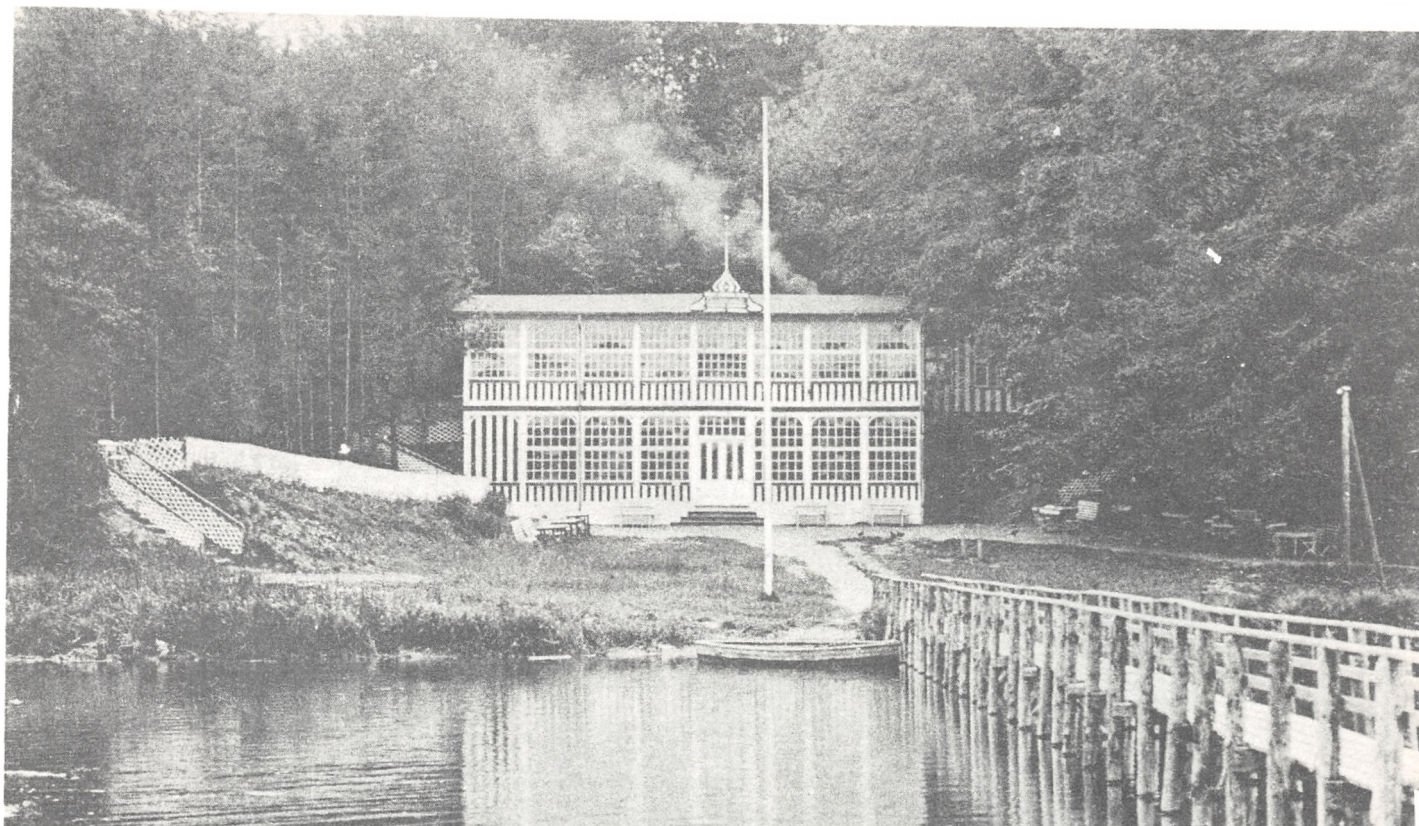
KOLDING FOTO

V/R. HARTIMMER

JERNBANEGADE 32

KOLDING TELF. 52 00 54

GIRO 111 814

Aalestangernes sangforening

Det er engang sagt om danskerne, at hvor blot tre mennesker mødte hinanden, blev der med det samme stiftet en forening. Det er måske nok noget overdrevet, men søger man tilbage i optegnelser fra det gamle Kolding, viser det sig, at der trods alt er noget om snakken. At der dengang, hvor man ikke havde telefon, radio, fjernsyn og biler og alle de »goder«, tiden har bragt med sig, var et behov for at komme sammen, er forståeligt, og folk samlede, først i mindre klikker, senere i større kredse, for at dyrke fælles interesser som sang og musik, dramatisk optræden og mange andre foreteelser, som i vore dages hektiske jag nyder trange kår. Gamle foreningsprotokoller og andre optegnelser giver et ganske godt indtryk af, hvordan borgerne tilbragte deres fritid, og blandt de forskere, der i særlig grad har interesseret sig for datidens foreningsliv, er forfatteren Otto Wang (pseudonym for Poul Frost Hansen), som for ca. 25 år siden udgav en lille bog

Conrad Andersen.

om »Foreningslivet i det gamle Kolding«. I bogen, som forlængst er udsolgt, giver han en morsom skildring af en mærkelig forening, der bar det besynderlige navn »Ålestangernes sangforening«. Det er højst usandsynligt, at ét eneste af medlemmerne skulle have givet sig af med kunsten at stange ål – og nogen sangforening i egentlig forstand var det heller ikke, hvad følgende beretning vil bevise.

Den lille klike af ålespisere, hvis primus motor var grosserer Conrad Andersen senior, giver et fuldgældigt udtryk for den tids lyse humør og menneskenes sorgløse flimren i solen, skriver forfatteren. Helt ud fjollet i sine løjer, men ganske harmløs. De morede sig som nogle store drenge og smådrillede hinanden efter bedste evne. Hele historien begyndte, da nogle borgere, hvis livret var stegt ål, fandt ud af, at værtens kone på »Christiansminde«, populært kaldet Kjesten, var verdensmester i stegt ål – særlig udsøgte, spidssnude ål, stegt på en

H. Overbeck

ELEKTRISKE ANLÆG AF ENHVER ART

EKSPEDITION, LAGER OG KONTOR:

TELEX 51325

HAVNEPLADSEN

TLF. (05) 52 35 55

ganske ny og lækker måde. Det varede ikke længe, før rygtet tog fart, og snart var Conrad Andersen og nogle få, gode venner blevet stamgæster hos Kjesten. Som den spasemager, Conrad Andersen var, fik han de øvrige med på ideen at danne en forening, hvis eneste formål skulle være at spise ål. Den første vanskelighed bestod i at finde et godt navn til »barnet«. »Ålespiserforeningen« lød jo ikke så godt ... »men vi kan jo synge en lille sang ind imellem«, foreslog Conrad Andersen – og så blev det vedtaget at kalde foreningen »Ålestanger-nes sangforening«. Snart var både love og vedtægter vedtaget – naturligvis i samme skøre ånd og med nogle udviklede og grinagtige ceremonier som basis for optagelse. Havde man bestået disse, kom den allervigtigste og sværeste prøve, nemlig at spise 25 tommer ål med stuede kartofler til. Omfanget af kartofler måtte han selv bestemme, men de 25 tommer ål skulle ned. Det vil i vore dages metersystem sig ca. 65 centimeter. Og der var ingen pardon. Åleskeletterne blev lagt i en række efter hinanden på tallerkenkanten og bagefter nøje målt op, og var der ikke den fastsatte længde, dumpede kandidaten under øredøvende hyle- og pibekonzert. Den daværende ejer af »Skovmøllen«, Flensborg, nåede aldrig – trods gentagne forsøg – at blive medlem. Sikkert en planlagt spøg fra »dommernes« side, det fortælles i alt fald, at de ål, han skulle sætte til livs, var dobbelt så tykke som dem, der normalt blev serveret! I starten var det som nævnt kun et lille, meget eksklusivt selskab, der talte navne som musikhandler Marcus, bogtrykker Sjodt, smedemester Georg Møller, tømrermester Hans Ludvig Hansen, grosserer Jacob Ræder, bankdirektør Høwinghoff Petersen – og så naturligvis grosserer Conrad Andersen. Til at begynde med sejlede de til »Christiansminde« i private sejlbåde, men efterhånden som kredsen udvidedes, tog man derud

Afgang med fjordbådene til "Christiansminde"

Hannibal Marcus.

med en af de små fjordbåde. Det indebar også den fordel, at hjemsejladsen foregik under mere betryggende former, idet ingen af deltagerne kunne rose sig af at være helt »appelsinfri«. Kjesten var i forvejen adviseret om gutternes ankomst og havde alting parat. Det var i de tider, hvor man kunne spise alt, hvad man orkede for en daler – og så var der gratis snaps til at skylle efter med. Den kostede jo kun en bagatel dengang.

Det var en udpræget »mandeforening« – damer havde absolut ingen adgang. Og netop det gjorde den så interessant. Det var meget lidt, der sivede ud om disse »bacchanaler«, så det kan ikke undre, at konerne havde deres spekulationer og svare anfægtelser, når deres mænd glade og veloplagte tog af sted – og navnlig, når de mere eller mindre »besofne« vendte hjem efter soldet. Den kvindelige nysgerrighed tog da også en gang overtaget – nogle af damerne fandt på, at nu ville de altså én gang for alle have opklaret, hvad der egentlig foregik derude ved de mystiske mandefester. De lejede så en af de små drosker, der holdt foran rådhuset, og kørte derud. De havde fra flere sider hørt både det ene og det andet, så nu ville de med egne øjne se, hvad deres ægtemænd var ude på. Der var både lyn og torden i luften. Men på en eller anden måde var deres ankomst blevet varslet i god tid, så Conrad Andersen befalede omgående alle rullegardiner trukket ned og alle døre låst. Og mens selskabet festede videre inde i de hermetisk tillukkede lokaler, travede damerne rundt og rundt omkring pavillonen i håb om at finde en sprække, de kunne kigge ind af. Efter en tid opgav, de dog den videre »spionage« og kørte hæmnfysende hjem igen. Men hvordan de pågældende ægtemænd blev modtaget, da de henad morgenstunden vendte hjem, melder historien ikke noget om!

Der gik naturligvis mange fraspagn om

På torvet holdt hyre-droscherne.

De handler bedst hos os!

**Radio · TV
Grammofonplader
Musikinstrumenter Pianoer
Noder**

A/S MUSIKHUSET

KLOSTERGADE 19 · KOLDING

Den ny brillemode

er spændende og værd
at følge.

Stellene er designet af
førende formgivere
og materialerne
smukke og
stærke.

Kay Lauridsen

Optiker

Jernbanegade 1
6000 Kolding

Telefon (05) 52 09 41

- ned med skatten

prøv os!

Først tænker man sig om. Finder ud af, hvad man vil. Så går man i Privatbanken. For at få del i alle de fordele og serviceformer en anderledes bank har at byde på. De opdager hurtigt, at Privatbanken giver meget mere igen end renter og tom snak. Forbrugervejledning. Ja... til problemløsninger. Prøv os!

PRIVATbanken

"Christiansminde" omkring 1890

de mystiske ting, der fandt sted ved disse møder – det meste var vel nok kun gisninger – og i de lokale sommerrevuer måtte de gæve ålespisere da som regel også stå for skud. I et vers hed det:

Vores Aalestangerklub
sku' jeg indmeldes i.

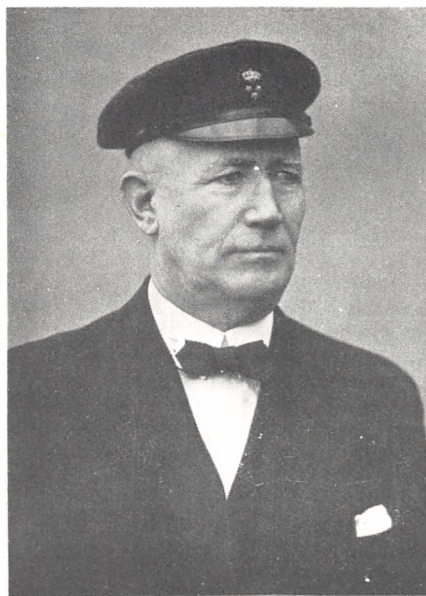
det er ikke ganske let,
der fordres nemmerli'
man skal kunne æde Aal
efter større Metermaal.
Men da jeg var nået halvvejs,
sa' e jeg Skaal!
Jeg vil hel're vente til i Mor'n.
Aal er dejligt, men man kan
faa for mange, fy for Fa'n.

La' mig vente til i Mor'n
og så se Tiden an!

Men hver meget og hvor lidt hold der var
i rygterne blev aldrig nogen sinde opklaret.
For – som Otto Wang skrev: »mandfolk
kan jo holde mund!«

Jacob Ræder

H. Sjødt

Georg Møller

„Stadens porte“

Da der smugledes brændevin forbi tolderne ved Sønderport ved hjælp af en „smuglerhammer“.

"Stadens porte" er et begreb, som vi heldigvis ikke kender mere. I gamle dage havde Kolding fire indfaldsporte, nemlig Nørreport, Hospitalsport, Sønderport og Klosterport. Sønderport lå oprindeligt lige nord for Sønderbro, men faldt samtidig med at broen opførtes og genåbnedes som en muret bro i stedet for træbroen samtidig med at den flyttedes noget sydligere.

Ved porten måtte der betales "akcise" af alt, hvad der førtes ind i byen. Hvert eneste vognlæs blev nøje undersøgt af toldkarlene og gennemstukket med deres 2½ alen lange jernøgere, om der ikke skulle være kontrebande skjult i læsset. Og det var der meget ofte. Kom nu en borger kørende med korn fra sin mark, blev hans lille søn gerne sendt forud, for at tolderne kunne stå klar til at ekspedere ham. Der kunne nemlig godt være lange ventetider ved akciseboden.

For visse varers vedkommende kunne der være ret gode penge at tjene på smugleri, og det var derfor vigtigt for smuglerne at finde ud af, hvor og hvornår de forskellige toldere var på vagt. Nogle af dem var nemmere at bestikke end andre. Det foregik som regel ved at en "spion" indledte en hyggelig passiar med tolderne, og var det ved Sønderbro, blev der som regel i løbet af samtalen foreslået, at man fik en skænk til at korte tiden med. Der blev så hentet en pot "Cadovius" brændevin og en stor stendunk med "Kristiansfelder" øl - og mens brændevinen blev skyllet ned med stendunkens herlige indhold, listedes det ud af tolderne, hvor den og den tolder var netop i nat. Drikkevarerne havde sin virkning, og man vidste snart udmærket besked om, hvor og hvorledes smugleriet bedst kunne iværksættes. Somme tider vidste toldkarlene vel nok, hvad det gjaldt, men de lukkede som regel øjnene. Det gik jo bare ud på at snyde statskassen - eller, når akcisen var bortforpagtet - over konsumforpagterne. Det gik i alt fald sjældent så vidt, at de selv kom i klemme af den grund.

Af f. eks. et læs brændsel skulle der ved akciseboden svares en afgift, der ifølge en ældgammel støvet bestemmelse tilkom byen som garnisonsby, nemlig af et læs tørv ialt 5 tørv. Af hvert læs træ skulle der svares et stykke favnebrænde. Endelig var der ved Sønderport endnu en tredje afgift: Bompeng. Fra begyndelsen var disse bompeng egentlig tænkt som et foreløbig afdrag på, hvad broen en gang havde kostet. Men den blev

sikkert betalt mange gange. Også den gang var det meget svært at få afskaffet en skat, når den først havde bidt sig fast.

Smugleriet blev efterhånden drevet i den helt store stil, og alle var med dertil. Der var både sport i det og det ansås af alle for noget rigtig stort, hvis man kunne narre toldvæsenet. I særlig høj grad gjaldt det brændevinen, som der i de tider konsumeredes fantastiske mængder af. Brændevin kostede i told fra Slesvig 7 skilling pr. pot. Så der var store penge at tjene ind.

Måden at smugle på var meget forskellig. Oftest anvendtes en "smuglehammer", til hvis skaft der var bundet en lang tynd line. Hammeren kastedes så ved nattetide over åen, og når linen blev halet ind, fulgte der et anker brændevin med. Det var den sikreste måde. Andre foretrak at benytte en hul bagsæk i en kassevogn eller lignende. Opfindsomheden kendte ingen grænser.

Foruden brændevin indsmugledes der naturligvis mere nyttebetonede varer af alle slags, navnlig manufaktur, der ikke engang kunne fortoldest her, men først skulle til Fredericia for at stemples. Det var ret så besværlig en procedure, og følgen blev da oså, at næsten alt smugledes ind. Smugleriet dreves i Kolding ikke alene for egen regning, men også i kommission for store dele af Jylland. De indsmuglede varer blev oplagret her og skaffedes så ved passende lejlighed videre nordpå. Var man blot kommet heldigt forbi Almind, var man som regel i sikkerhed. En pæl ved den gamle landevej betegnede, hvor grænsedistriktet holdt op.

Gennem mange år arbejdedes der ihærdigt for at få denne ulykkelige indre grænse ophævet. Og endelig kronedes arbejdet med held. På Frederik den Svendes fødselsdag 6. oktober 1850 kom der budskab om, at konsumtionen ville blive ophævet fra 1. januar 1851. Stemningen, der i forvejen på den afholdte konges fødselsdag var meget høj, kulminerede nu, og under en borgerjubel hvis lige ikke siden skal have været kendt her i byen, drog borgerne ved midnatstide ud til byens porte - de blev slået op på vid gab, og der blev drukket adskillige skåler for "Stadens åbnede porte".

Den 1. maj 1851 solgtes alle portene og akcisekontorerne til nedrivning.

Kolding var blevet en "åben by".

M. HEDEGAARD
&
H. BJERGEGAARD

Statsaut. ejendomsmæglere M.D.E.

Helligkorsgade 7 . 6000 KOLDING

Tlf. 05 52 36 55

Burcharths datter på vej til skole.

309 91
KR 40.00